

михайл
климент

M. H. J. M. G. H. H.

михайло клименко

ПОЕЗІЇ

ВИДАВНИЦТВО ЦК ЛКСМУ «МОЛОДЬ»
КИЇВ 1969

25.7.69
Гій

У2
К49

7—4—3
96—69М

КИТОВСКА
ЮНИЖКОВА
ФАБРИКА № 1

ЯБЛУНЕВЕ НАТХНЕННЯ

М

Михайло Клименко видав свою першу книжку поезій, коли йому було вже тридцять літ... Він — тоді колгоспний садівник — одразу приносить у нашу літературу не квасний зеленець почуттів, обірваних завчасу, а пристигле слово, що, ніби яблуко, повне сяйва, надить і чарує прозорістю, свіжістю думки, викінченістю форми. В натхненні Клименка можна, здається, фізично відчути тихе шелестіння роботящої деревини — яблуні. З її доброти і терпеливості, з її витривалості і вроди постає в його чутливій свідомості поезія ласкава і розважлива, мужня і красива... Здається, жоден аналіз творчості не може так посплітати уяву читачів з думками і переживаннями поета, як знайомство з його життєвою долею. З цього знайомства виростає так само відчуття єдності між віршами різних мотивів і настроїв, різних думок і почуттів; для критика це відчуття чи не най-

головніше, якщо він хоче говорити про творчість письменника як про вияв одного і того ж світогляду, одного і того ж характеру, як про певне органічно цілісне явище. Критик,— ще одне зауваження мимохідь,— який не знає досконало біографії письменника, але береться писати про його творчість, нагадує чоловіка, що з пихатості чи сором'язливості не питає людей в незнайомому місті, де власне та вулиця, на яку йому необхідно вийти, і згаює час блуканнями. На жаль, не маємо змоги в цій коротенькій передмові «пройтися пішки» дорогами дитинства та молодості Клименка. Але ми повинні бодай «пролетіти» над ними, щоб зафіксувати в пам'яті основні її повороти, догледіти — хай здалека — її крутий і жорстокий початок.

Михайло Клименко походить з великої родини піджитомирського села Левкова. Народився він 1926 р. До школи почав ходити 1933 р. Війна застала його в такому віці, коли обіймаєш світ мріями, починаєш серйозно замислюватися над тим, хто ти і як маєш віддати своєму народові свою любов. Війна розлучила його надовго з навчанням і назавжди — з батьком. Літа фашистської неволі у його душі лежать сумним шаром; саме там він знаходить дорогі поклади вражень, які стають підмурівком його нинішніх поезій. Допитлива і здібна дитина, яка любить читати і в якій забрано книгу, розумову енергію свою починає спрямовувати на безпосереднє пізнання світу, на вивідування таємниць життя в природи. Можливо, Клименко вже з самої натури є природопоклонником, але його вроджений дар любити і розуміти природу був, без сумніву, одшліфований тоді, коли поетові ще в дитячі літа довелося стати главою сімейства: покину-

... книжку і взятися за чепіги, за ручку жорен, за граблі чи за кісся. Він був найстаршим у сім'ї, і це покладало на нього невсипущі клопоти і турботи за шестірко менших — чотирьох братів і двох сестер.

З одному з віршів Клименко розповідає, як утаював од хворої матері похоронну батька, принесену поштарем десь уже наприкінці війни. Голос вдовиної мати почув поет ще хлопчиком і побачив, що ця хата «вся в сльозах, як небо у зірках». Потім Клименко буде раз у раз повертатися до виписування образу матері, згорьованої вдови, многостраждальної героїчної жінки. Здається, ніколи не перестане він цього чинити, бо навряд чи може митець своє найболючіше і найрідніше спогадання висловити до кінця. З 1947 р. мати Михайла Клименка помирає. Тепер йому вже не під силу доглянути менших дітей. Ними заопікувалася Радянська влада, яка й самому Михайлові допомагає вийти з холодної і темної ночі сирітства. Клименко закінчує сільськогосподарський технікум у Крошні і працює садоводом у рідному селі. В садах Левкова була задумана і написана перша збірка «Сині очі весни» (1956). Потім (1957—59 рр.) Клименко вчиться в Москві на Вищих літературних курсах. Виходять книжки: «Далі голубині» (1959), «Людам радію» (1962), «Зажнив'я» (1966). Недавно Клименко підготував до друку нову книжку «Розвидень серця». Багато енергії віддає Клименко журналістиці. Його і сьогодні можете знайти в редакції «Радянської Житомирщини», де всі пишуться тим, що в них на посаді звичайного літпрацівника працює знаменитий не лише на Поліссі, а й по всій Україні поет. Його душа не затруєна песимізмом, хоч його страждання і гіркоти вистачило б для цілої плеяди літера-

турних плаксіїв і зітхальників. Неприязнь своєї долі він перетворив у доброту своєї душі, а брутальність, якою життя обкидало його юнацькі літа, він обернув на ніжність і життєрадісність своєї поезії. Достоту так, як сказано в його вірші про зиму:

Ніби тільки снилось щось химерне,
Не лихе й не дике — все ж чуже...
Той щасливий, що і сніг оберне
В зелен цвіт і в серці збереже.

«Я не знав зими»

Михайло Клименко не декларує відкрито своїх поетичних завдань. Звичайно, в його розмаїтій творчості найдуться зразки декларативного і навіть публіцистичного вірша, але його літературна програма відбита в них слабо. Вона — передовсім у його пейзажах. Говоримо про літературну програму, яка у кожного поета є водночас програмою самого життя. Наприклад, коли Клименко у вірші «Березняки» просить пісню стати його коханою, то це задля того, — пояснює він, — щоб з нею повести «дівчат-берізок» аж на вулиці міст. Але Клименко належить до таких поетів, які не надуживають свого авторського становища загальними закличками-звертаннями до свого слова, часто перебільшуючи можливості того слова.

Клименкова ідейність не відділяється від неповторності його образного мислення. Як це мало — знати, про що він пише! Треба вдивлятися в те, як він пише, треба вчитати, чого прагне і чим замилювана душа поета у пейзажній ліриці, щоб розкрити і філософський і соціальний сенс його творчості. Точно передана правда хай і не великого пориван-

я душі може мати силу загальнолюдської істини або палкого суспільного гасла.

Епіграфом до творчості Клименка могли б стати його ж слова: «Радію соснам, сонцю і землі». Радощі за сам факт життя, подивляння сонцем як джерелом життя, зворушення душі від розмови з природою — це панівний настрій Клименкової поезії. З ним зустрінетеся в численних віршах про яблучевий сад, про ліси, про поліські весни та осені, цим настроєм просвітлені найпечальніші спомини і найінтимніші рядки сумного Клименкового кохання.

Ваму тебе я, соколе світла,
Знову тобі я всю землю залити
Скляною золотим!

«Перший промінь»

Пафос оцього поклику непідробний. Дух сонячної зв'язної сили, що пронизує світ генами народження й росту, відступає восени, щоб перемогти весною, гуде в жилах дерев, грає різними барвами в пелюстках квітів, цей дух постійно возвеличується в Клименковій поезії.

Підходжу до дерев,
Нависно доторкаюсь головою,
Плечем або рукою до гілля,
Близько до цвіту щонайближче серцем,
Щоб ця краса у душу перейшла
І настроєм урочисто високим.

«Бджоляно»

Урочисто високий настрій — необхідна умова для сприйняття душею сонячної снаги і краси світу. Створення такого настрою, мабуть, і є завданням поета; мабуть, він це добре розуміє, але виконує

своє завдання не тому, що так треба, а тому, що сам прагне охопити душею бджоляну днину, зробити її частиною свого духовного єства.

Урочисто високий настрій — час, коли людина діткливо відчуває в собі присутність душі або, інакше кажучи, повняву людяності, не може бути постійним навіть у поета. Між іншим, у Клименка є чудові поезії, в яких подив природи переходить у ледь помітний жаль за тим, що її дива (скажімо, диво проліска!) відкриваються людині лише раз на її віку. Клименко вміє і може подарувати читачеві свій урочисто високий настрій. Звідкіля ж він сам бере його? В поетів, як і у всіх інших людей, цей настрій може бути викликуваний мистецтвом, але серед поетів є такі, що частіше заряджаються високим духовним звучанням від безпосереднього споглядання природи. Саме таким є Михайло Клименко. Принцип виховання душі красою природи не такий вже й новий у поезії, але Клименко викладає його по-своєму, не забуваючи при цьому й про те, що труд дає людині пізнатися з природою, що людина є не споглядачем, а трудівником і що цим вона і возвишає себе, і з'єднується з природою.

Головні струмені Клименкової душі — пошана до праці хлібороба і ненаситна любов до природи. Вони зливаються в одне русло його поезії непомітно і невимушено. На течії своїх почуттів не вибудовує Клименко камінних дамб холодного розумування. Доволі рідко там натрапиш на кашіці римованих канонічних форм. Розкованість думки і природність мови — дорогоцінні прикмети першої книжки Клименка, які, на щастя, не втратилися і в наступних збірках його поезій.

Парадний поетичний абстракціонізм, що легкома змальовує працю тільки як необхідність, а природу — тільки як об'єкт перетворюючих зусиль і старань людини, не закував селянської інтелігентності садівника. Клименко добре знає, що дає людині праця. Вона завжди в нього конкретна, по-людськи радісна, але й по-людськи тяжка. Вона не повинна забирати весь час і всі сили людини. А природу так само не завжди і скрізь треба перетворювати. Її треба розуміти, поклонятися їй необхідно. Слух і зір душі своєї повертай до природи, коли не хочеш погубити своєї шляхетності. Все це ніби сховане у підтексті багатьох віршів Клименка, хоч цього поета менше за будь-якого іншого можна докорити спеціальним вимайстровуванням застосованого поетичного механізму.

Клименко пише просто. Інколи його простота схожа на поверховість і навіть — на прикру банальність. (Це особливо видно в тих віршах, де багато окличних речень, які починаються словами «скільки» або «який» і які мають намір, але не можуть відбити справжній окличний стан душі. Читай, наприклад, вірш «Руки каменотеса»). Але частіше ця простота ховає в собі дивовижно широку і безпретензійну істинність життя і почування.

Обіймаю гілля в саду і дрова ношу на плечах,
Скороюсь з бригадиром — не хоче підводу і людей давати.
Я дні летать, мов на крилах, і льоту їх не спинить.
Ся мажіню дивлюсь на ліси — проліски перецвітуть,
Ся у березах без мене там переструмє,
Видалює жайвір у голубій кузні леміш.

«Ти, весняна робото»

Серед елегій, де оспівана весна і молодість, де так багато вражаючих новизною співставлень духовного і «природничого», особливо рослинного світу, в цій книжці ми раптом наткнемося на похмурі, але правдиві картини з «Окупаційного триптиха», на розтривожені «голоси речей». Клименко бачив і пережив юнаком війну. Клименко бачить нині свій край очима сучасного поета. Його патріотизм — не переживання старих поетичних освідчень у любові до рідної землі. Це почуття виростає в нього з нерозривності всього того, «чим красен вік» людини і чим красен на Україні наш соціалістичний вік. Тому перша тривога сьогодішнього людства — тривога за збереження миру на землі — це його людське, дуже особисте і дуже патріотичне хвилювання. Слід додати, що тільки справжній поет може так, як Клименко, знати характери предметів неживих, тільки вища сила поезії може вдихнути в них душі і дати кожному свою мову.

Цікаво зауважити, що інтимна лірика в «чистому» вигляді доволі рідке з'явисько у творчості Клименка. Цей поет, здається, не може відділити кохання від почуттів, якими щоразу переповнюється його душа в стані натхнення, почуттів закоханого в природу. Часто мотив кохання прагне виділитися, але він не в силі підкорити собі розбурхане захоплення явищем збудженого життя.

У вірші «Срібляться котики» ліричний герой скаже коханій: «Так, як ці брості не схотіли спати і ждати весни, так і моя любов чекать не хоче доброї погоди». Але вірш цим не закінчується. Любовні рефлексії дають місце зворушенню самою природою: радість од зустрічі з першими гінцями весни більша за радість од зустрічі з милою.

Там, де Клименко все-таки визволив своє любовне «я» з одержимої природою стихії свого чуття, він (на диво) не спромігся сказати чогось нового. Традиційними романтичними загальниками віє од таких речей, як «Розлука», «Чекання». І тільки там, де він «співозважив почуття любові до жінки з почуттям любові до природи, де переплів обидва ці почування, де любов його ніби стає промінням чи бабиним лотос племару, він осягнув знання наймилішої мови дрібї — мови кохання. Це зокрема вдалося йому зробити в циклі віршів, що мають форму білих сонетів і складають, здається, найкращу частину третього розділу цієї книжки «Срібний смуток».

Клименкова творчість багата формами віршування. Поет блискуче володіє класичними ритмами і римами, його думки нечутно ступають у залізних чоботях сонета, саме його спроби опанувати закони японського трирядкового вірша хокку увінчалися в нашій поезії найбільшим успіхом. Але найкраще відчувається і розкривається Клименків талант у білому вірші та верлібрі. Тут його майстерність вочевидь сягає тієї межі, за якою форму вірша важко утримувати в свідомості, — вона ніби зникає, вся розчиняється в мисельному та емоційному враженні од твору.

Одним з незаперечних досягнень Клименка є розробка й утвердження неримованого вірша в нашій поезії. Заїсна річ, до нього білим віршем писали. Власне, Іван Франко та Максим Рильський і стали його вчителями в цьому ділі.

В західних літературах білий вірш і верлібр сьогодні, здається, остаточно витіснили риму, поруч з віртування цих форм появилася чимало бездарюг, які вважають, що будь-яке звалище їхніх фраз — це і

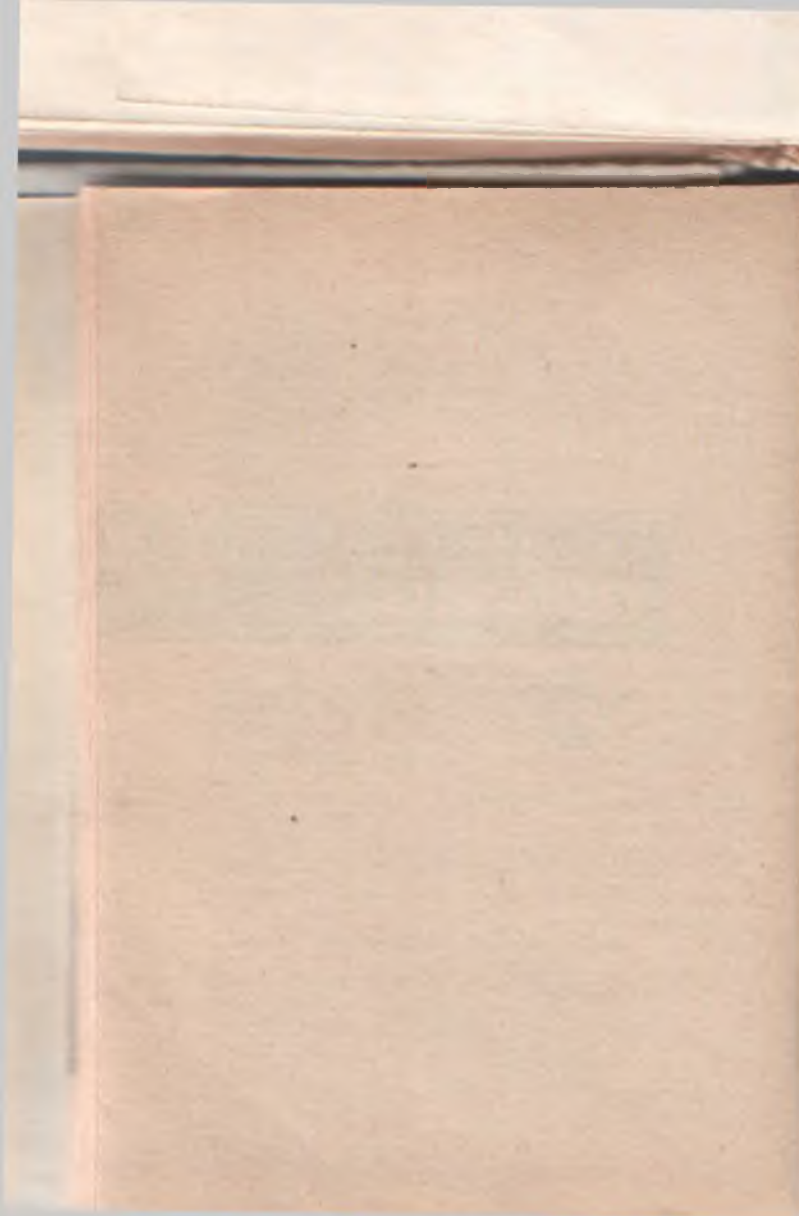
є поезія. Якщо рима не передала своїх функцій метафорі і високій напрузі мислі, то з білого вірша вийде нудотна балаканина, що не має нічого спільного з мистецтвом слова. Це чудово розуміє Клименко, який часто підходить ближче до вияву можливостей поезії там, де обходиться без римування і усталеної класичними розмірами ритміки. Про поезію Клименка написано мало. Щоправда, перша книжка його була зустрінута дуже схвально і критикою, і читачами. Мабуть, було трудно перевершити себе в наступних двох. Зацікавлення його творчістю дещо спало. Але після «Зажнив'я» стало ясно, яка дорога вибрана автором «Синіх очей весни».

Це дорога, яка веде вгору спокійним схилом високогір'я. Вона довша, ніж та, що виривається на шпиль стрімниною, але цією дорогою можна значно більше винести... Михайло Клименко має доволі сил, щоб легко піднятися на таке поетичне плато, яке не загубиться навіть посеред найвищих вершин української поезії.

Дмитро Павличко.

сині очі
весни

ПЕРША БОРОЗНА

нерша борозна простягнулась у далеч
за трактором,
Вона так виразно чорніє, так
виділяється серед полів,
Що навіть дикі гуси, пролітаючи далі
на північ,
На неї дивляться згори і вирівнюють
клин свій по ній...
Перша борозна!
Вона розкраяла груди землі
уперек дорозі сонця,
І воно спотикається на виїмку й щедріш
розливає тепло,
Як дівчина розхлюпує воду, зустрівши
неждано парубка.
І стільки в тому новизни, стільки
зворушливої свіжості
У першій борозні, що розбудила
простори німі!
Вона — як перший рядок у тільки що
початім зошиті.
Як перший акорд задушевної мелодії
з-під смичка...

Ще не вернувся тракторист із гону,
ще крапкою чорніє,
Та бачу: скиби щільно прилягають одна
до одної,
Все поле стає розгорнутим сувоєм
дорогого сукна —
Й сівалки прострочать його наскрізь
голками вієса золотого,
А потім з чорнозему визирнуть зелені
ниточки сходів,
Щоб тепло заврунити ранню весняну
рілля...

Перша борозна простягнулась у далеч
за трактором.

ВЕСНА!

Весна!

На гілочках антонівок-яблунь
Вже червоніють бруньки,
І я очима п'ю вишневу Тх багрянть,
Обрізую сучки і відчуваю
Той запах яблук, влєжаних у сінї,
Що найприємніше лоскоче нїздрї,
Настроює бажань високу хвилю
На лїтню пору...
Цвіт села — дівчата
Згортають сніг зернистий під дерева,
Лунають жарти, сміх...
І затишку кїнець!
Зруйновані вже стїни мармурові
Зими і тиші.
У широку бреш
Вриваються війська вітрів, пісень
І голосів —
Близька їх перемога!
Ось-ось проллється із очей весни
Ті сльози радості,
Що нам добро приносять,
Тоді нап'юся трунку
Із порічкових кущів,
Він підбадьорює, знадіює,

Лікус,
І відчуваєш силу в кожному кроці,
І серце квітне, як фіалка синя
Десь на підгірку — в лісі чи в саду...
Весна!
На гілках маніриць-яблунь
Вже червоніють бруньки,
З землі позиркують півонії ростки...
А може,— дзьобики вони
Буслят,
Що прокляють весняний день наскрізь,
І з нього бризне кров рум'яних зір
І радісних палаючих світанків!
Залле сади їх повідь аж до краю,
Затопить і мене...
Ні, не боюся,
А жду пори тієї, наче свята!

БЕРЕЗНЯКИ

Березняки
Пронизані наскрізь промінням скісним
Світання. Й зайчики од світла
Гуляють по траві...
Я до землі тулюся
Грудьми так ніжно!
Співає піді мною ряс
І шарудить сухе торішнє листя,
Немов папір пожовклий давніх книг.
Дощами й часом літери вже змиті...
Ет, що минуле!

Нове покоління
Читає інші, розумніші книги,
Вони ще пахнуть фарбою друкарень
І клеєм ніжних лусочок, що гріли
Сторінки у собі...
Так, це весна!
Коли не можу я одвести очі
Од неба — о, яке воно глибоке! —
Від тих беріз, що повні шелестіння
І сяйва, бо ось тільки що розкрились
Зелені, аж прозорі їх долоньки.
Покладу
На них я серце — хай воно заб'ється

І затріпоче радо, як дитина
В обіймах материнських...
Стань моею
Коханою, о пісне! Із тобою
Піду березняками, сосняками
І вулицями міст, і за собою
Дівчат-берізок поведу повсюди,—
Аж ген туди, де раптом запалала
Яскравим білим полум'ям черемха,—
Отісю
Жадобою весни, якої більше
Ніде не відшукати, крім Полісся!

ПЕРЕМОВЛЯЮТЬСЯ СТІХИ

Перемовляються стріхи — всю зиму
вони мовчали —
Скільки пісень зібралося, скільки
немовлених слів!
Діждались-таки відлиги, бурульками
задзвеніли,
З радісним переплюском розповідають
про все...
Стріхи мої солом'яні, шиферні
й черепичні!
Певно, і вам то гарно, що проминає
зима,
Опісля вас озвуться перші струмки
з-під снігу
І півень нап'ється води і проспівас:
— В рі-ку!
...Перемовляються стріхи — всю зиму ж
вони мовчали —
Й одна перед одною рознизують
срібне намисто новин.

Я люблю...

Я люблю з ножем нагостреним
Навесні садами йти,
І проросту чути постріли,
І з вітрами там густі.
Шуму й радості нахлюпати
В серце, в груди молоді.
Хто весняний, певно, любо тим
Дні долати у труді,
Бо й народжені не бурею —
Бурі прагнуть все одно...
Брови чорні я розхмурюю,
П'ю утому, як вино.
А дерева — розхиталися!
В пориваннях всі чуття.
Хто у юності насталиться,
Вірний криці все життя,
І душею рине в просторінь,
Щоб сягнути зір мети...

Я люблю з ножем нагостреним
Навесні садами йти!

СТРУМОК

Про що говорить струмок бережку
лісовому,
Про що він дзюркоче вільсі,
про що бубонить дубку!
Про щось розповідає похапцем
і не встига доказати,
І черемшина, й осика, й берізки
хитають верхів'ями:
— Не розумієм!
— Що не розумієте?
Не можу ж я зупинитись,
не можу!
Жебонить щось собі, жебонить.
Не сердиться
й не лагідніє,
Тільки здалеку звістку несе, що йде
вже весна,
Що перша травичка відбилася в його
воді
І що перший пролісок у ньому ще
вдосвіта вмився...
— А ви ще спите! — питає.
— Прокиньтесь! —
докірливо мовить,

Осика ж не чує, черемха і вільха
замріялись тихо,
берізок — не розбудити,
Так солодко їм щось сниться, колише
струмок: люлі...

ПРОЛІСОК

Пролісок листя розсунув, хлопчиком
скочив з постелі,
і, потягнувшись тихо, босим на землю
ступив,
Оком своїм здивованим глянув у небо
глибоке,
Так і застиг на місці — чиста ж яка
блакить!

СІВАЧЕВІ

Сівачу мій!
Ти дуже рано встав
І поспішав, щоб не прийти останнім,
Щоб люди не сміялися: «Заспав!»
Не глузували: «Жінка не збудила!»
Не радили, звичайно, жартома:
«Постав будильник, друже, біля вуха!»
Хіба ж ти спати можеш!
Ну, хіба
Не встанеш, ледь у шибках засиніє,
Хіба не збудить сонце: встань, умийсь
І йди у двір.
Ти чуєш — там і пісня,
І музика, і звуки, що таким
Солодким щемом враз наповнять груди,
Що хочеться ту ж мить у поле йти
І щось наспівувати задушевно...
Сівачу мій!
Мотор загук — стрічай
Свій день робочий, хай зерно лягає
В крихкий чорнозем, бо таке ж воно
Колюче й ніжне, як, бува, і слово,
Ким-небудь кинуте...
Густа рілля

Ласкава й тепла — викупана вволю
В дощах і сонці, груди підставля
І жде пори, щоб вибризнуть ростками
Зі свого лона.
Й ти, сівачу мій,
Купаєш руки в зерні прохолоднім,
І серце лагідніше,
Розтає
І ніби плеться патрубками долу
З вівсом, щоб хутко й густо прорости
І волоттям на вітрі зашуміти.
...Сівачу мій,
Ти дуже рано встав,
Щоб сіяти у полі
щастя людям.

ДОРОГА ДО СЕРЦЯ СКЕЛІ

Стою з ним поруч.
Пружною ногою
Уперся він у виступ кам'яний,
Второвує дорогу в груди скелі,
І пил з-під бура в'ється, наче дим.
Напруга потрясає свердло й тіло,
Танцюють руки.

Міцно рукоять
Затиснута у вузлуваті пальці —
Не вирветься, аж поки порох злий
У нору-отвір коброю не вгрузне,
І шнур бікфордів засичить у тиші,
І вибух раптом камені жбурне
В припишкле небо.
Із обриву брили
До котлована ринуть — аж на дно.
Тоді згадаю час терпкий роботи,
Бурильника, з ким цілий день трудивсь,
З ким бив у серце скелі — і тривоги,
Щоб видобуть відвагу і вогонь!
Вгризаємось рішучо в непорушність,
Немає гри, хоробрість є, граніт:
Йому занурюватись у підмурки
Будівель легкошпильних і струнких!

РУКИ КАМЕНОТЕСА

Удар! Удар!
По гострому зубилу
Удар потужно-дужий молотком,
Та не надмірно: як відколе глибше —
Уся робота марно пропаде.
Площини й грані виміряні серцем,
Під пильним зором янтаріє труд...
О руки ці міцні каменотеса!
В них кожен м'яз бринить, немов
струна,
І жили й кров, що солодко пульсує,
Дає і сили й ваги відчуття,—
Які вони і мудрі і гарячі,
І скільки в них розумної краси!
Плита гранітна
Ляже у підмурок,
Вросте в будівлю горду на віки,
І скільки поглядів її погладить,
І скільки доторків сприйме граніт!
Шумітимуть роки
Вітрами й зливами,
Людським нещастям і тріумфом свят,
І сумом похорон, і демонстрацій
гомоном,

Салютом рук. І кличем голосів...
І в ста містах
Піснями труд озвучений,
Труд рук його — чудесних і простих —
Каменотеса з чесної династії,
Цвістиме, мов троянда запашна.

МУЗИКА

Євгеніві Гуцалу

Спинивсь
При пилорамі робітник
І дошки знов рознизує з колоди.
До пахощів терпких і свіжих звук,
Мов цілий вік на лоні він природи:
Сосна смолою гостро й різко тхне,
Дуб — кадубом прадавнім у коморі,
У вільсі — щось болотне і земне,
А граб викрешує із пилки зорі...
Вона то завиває,
То змовка,
То плаче, то виспіває тягуче,
А чоловіча жилава рука
В торець натискує вже дужче й дужче.
І з прорізу, стрімкого, мов стріла,
Й тонкого, наче лінія на брусі,
Випорскується тирса...
Хижа й зла
Завихрилася сталь у дикім русі.
А розігнеться чоловік на мить,
Обтрусить од крупинок тирси поли —
І чується йому: не сталь дзвенить,
А полозки повискують у холод...

Поезія... Тонкі пелюстки слів,
Мелодія, акорди настрою.

Радість.

Жало жалю, доторки смутку м'які,
Мов русі коси коханої...
Теплий усміх дитини, синь оченят,
Чорний хліб, солодощі щастя,
Терпка втома і праця хмільна,
Крик: «Прощай!»

Привітання: «Здрастуй!»

І в саме серце заронює друг
Гартоване вірністю слово...
Кришталь ночей, дні в ореолі промінь,
Пісня на чийхось вустах розкритих,
І на все це підводиться чорна рука...
Ні!

І сміх,

і любов,

і хліб,

і весна

Встають насупроти загрози!

БДЖОЛЯНО

Яблуні цвітуть...

Іду я садом

І вклоняюсь кожній зокрема,

Знявши бриль злинялий і потертий,

І посміхаюсь...

Ще б не посміхатись,

Коли навколо так прозоро, й свіжо,

І бджоляно!

Підходжу до дерев,

Навмисно доторкаюсь головою,

Плечем або рукою до гілля,

Тулюсь до цвіту щонайближче серцем,

Щоб ця краса у душу перейшла

Із настроєм урочисто високим...

Та тільки що бажання!

Не піднять

На оберемку сад увесь, щоб випить

Цей білопінний келих аж до дна,

Бо він — як море!

Всюди повно сонця

І вітру запашного й молодого,

Він прилітає звідти, аж із поля,

Де вже гуляють босі стебла жита,

Йому тут веселіше — у саду.

Куди не гляну — білі хмари цвіту,
Куди не йду — стрічаюся з весною,
Із ким не стану розмовляти — сад
У кожного на мислі...

Серце! Впийся
Красою неповторною надовго
І збережи її, як образ милий,
А прийде літо — інші фарби виллє,
Знайде мазки, щоб знаджувать
вразливих,

А ти не вір:
Такої вже не буде,
Як ця пора — і сонця й ясноцвіту!

КОВАЛЬ

Іде з роботи
Втомлений, щасливий
Коваль немолодий уже,
Бо літ
Він потрудивсь багато біля горна,
А скільки лемешів відтяг за вік
І коней підкував!
Хто їх полічить!
І чи можливо це!..
Сьогодні теж
Клепав до ночі —
Досі іскри скачуть
В очах...
Стобризно раз у раз
Вони злітали весело з ковадла,
З-під молота вистрибували з тріском,
Як електричні.
У вечірній млі
Потонули будівлі — добрі, нові,
У зруби зведені після війни,
І ковалева хата недалеко
Яскраве світло з вікон чотирьох
В ніч кинула.
А скільки їх довкола —

Вогнів, немов на станції!
З пільми
Вони вихоплюють то обрис тину,
То переходять вулицю, то сад
Пронижуть сльозом, листя затріпоче
Підкреслено зелене...
У кіно
Ідуть із вічним галасом дівчата,
І юнаки — із току ось прийшли,
Від молотарки, і, лице умивши,
Спішать до клубу.
Де і втома ділась!
Забули вже, яка вона й була,
І спеку, й шум, і терпкий присмак пилу,
І все на світі...
Що ж! Це їх пора,
Їх молодість!

Втомився він, коваль,
І в дядька зовсім настрою немає
Так безтурботно з молодими йти,
Котити голос-бас.
Та ще й дружина
І невдоволено і підозріло гляне,
Коли повернеться,—
Мовляв, а де
Ти пропадав, скажи-но, чоловіче!
Дістав цигарку,
Тихо прикурив,
Од вогника лице засяло добре,
Заросло трохи.
«Завтра поголюсь!» —
Так невідкладно думає щодня він
І не знаходить часу.

Не біда!

Його в селі старе й мале впізнає,
А до дівчат йому вже не ходить,
Хоч підморгнути котрій — звісно,

можна!

Ось і подвір'я

І тополі вряд,

Сюди знайшов би будь-коли дорогу,

Навпомацки добрів би і сліпим,

Бо кожен камінець давно знайомий,

Обчовганий підошвами.

Сплакне

Старенька хвіртка голосом дитячим,

По-рідному озвуться [скрип сухий]

І східців дошки, як зійде на ганок...

Привітна хато, коваля стрічай!

Його провів я віршем цим нехитрим

І «на добраніч» зичу [не почув...]

І ще — «бажаю гарно відпочити».

ТИ, ВЕСНЯНА РОБОТО...

Пишу вірші, молюся в храмі вічної
природи,
Обрізую гілля в саду і дрова ношу
на плечах,
Сперечаюся з бригадиром — не хоче
підвід і людей давати,
А дні летять, мов на крилах, і льоту їх
не спинить.
І жадібно дивлюсь на синь лісу:
проліски перецвітуть,
Сік у березах без мене там
переструмує,
І виклепають жайворонки в кузні неба
стальні лемеші...
І все це не зможу, не встигну ввібрати
зором,
Усе це повз мене пройде, не вп'юсь
досхочу,
Бо віддаюся яблуням, що росли не
одного літа,
І порічковим кущам — в'язку живців із
саду приніс.
Ти, весняна робото, кличеш мене
щодини, щомиті:

Ще ж треба піти до пасічника
за грудкою воску,
І до ялин поспішити за слізьми
живиці-смоли,
І не забути зварити вар садовий
тягучий,
І погострити ніж у стельмашні
на дрібнозернистім точилі,
І спробувати, чи відстає вже кора
на дочках-дичках,
А там близько й синьо-срібне озеро
парників,
Де під рамами зелена, аж сиза повідь
розсади
І листате огудиння огірків, що цвітуть,
розплелосся...
Хочеться й майнути човном через
річку — до лісу
І пошукати, чи сон-трава десь
не блимає фіолетовим оком,
Чи пролісок на галяву не вибіг —
дівчат зустрічати.
Весно моя! Скільки турбот, і треба ж
усі вмістити
У мозолях, у мозку, в серці, в скупих
для спочинку днях.

ВИ ЧУЄТЕ!

Ви чуєте! Всі, хто живий, не оглух
у цю хвилю,—
Чуєте! Десь там над річкою,
де полощеться полотно туману,
Де на вербах сидять
зелені ластівки перших листочків,—
Ви чуєте!

Соловей там таке виробляє,
Так витьохкує переливчасто
на всі лади,
Так видавонює на срібнім ковадлі,
Такі трелі ллє,
Що просто — чудо!
Я слухаю і повніюсь неспокоєм за
цю ніч:
Вона буде для мене такою ж довгою,
як дальня мандрівка,—
Ніч безсоння,
ніч сподівання,
ніч очікування
Якихось неймовірних чарів кохання...

ІШОВ ЗІ СТАНЦІЇ

Ішов зі станції.

Дощ накрапав —

Весняний перший дощ, такий ласкавий
І теплий!

Стежка лісова

Вела мене кудись поміж дубами,
Й солодким трунком лився соловей
З верби плакучої над самим ставом,
Де на воді навшпиньки

бульбашки ставали,

Знов присідаючи ту ж мить,

А звіддалік

Хати́на лісничихина дивилась

На став, на верби, на сосновий ліс

І на посадку сизу...

Хтось ходив там.

Хто ж!

Мабуть, туман

Чи сива мла весняної негоди.

При березі шушукав очерет,

Пиляла тишу сойка гострим криком,

І стукало десь дятла долото.

Ступня повисла раптом у повітрі —

От необачний!

Мало не ступив
На сині очі пролісків.

Вони

Біля куща ліщини підвелися
На ніжки ніжні і такі тоненькі,
Що аж мороз пробіг поза плечима
Від мислі, що я міг їх поламати.
І ніби все...

Ще довго хвилювала
Мене та зустріч і тепер хвилює,
Як згадую ту пору я весняну
І дівчину зворушливо-несмілу,
Що навіть не озвалася півсловом
В одвіт на жартівливе слово хлопця,
А тільки за кущами зникла швидше,
Ніж я подумав, що яка ж то гарна,
Яка вродлива і чия вона!

Ішов зі станції...

І часто нині

Ходжу тією стежкою додому
І руслом просіки, але ніколи
Мені весна такою не здається
Звабливою, і мрійно-дорогою,
І повною таких солодких звуків
І почуттів таких земних і свіжих,
Як отієї ранньої пори.

ТАМ, НА КРУЧІ...

Там, на стрімчастій кручі, де в'язи,
граби й ліщина,
Там, де молоді клени, і ясени, й глід
з верболозом,
Де взимку розгулювали вітри й
кучугурили сніг на схилах,
Напровесні шукав я бризки тепла і
раптом наткнувся на чашу,
Повну юні, чистої блакиті, повну
ніжності — у виямці
проліски тліли
Гострими іскрами, що розбризкувались
довкола і в серце,
як вістря,
З боєм солодким засторчувались,
не в силі пробити наскрізь...
І ламав я паліччя,
обережно втикав
біля самих розвилок листя,
Щоб восени, як умре трава і стебла,
зіщулені й кволі,
Засохнуть — прийти на кручу
й цурпалком навиколупувати
цибулюк

І здивувати видом кохану в день
народження посеред зими:
— Ось, подивися, розцвівся первоцвіт,
озвався голубінню,
що була, мов у глечику,
Довго стояла нерозхлюпано, поки
рука моя не торкнулась,
Щоб синню задимити двоє озерець
під голубливими, як усміх,
віями...

МІЙ САД

Мій сад,
В якому я весну стрічав,
В якому стигле літо відшуміло,—
Порожнім став...
На яблуні дивлюся:
Вони, здається, вчора ще згинались
Під тягарем червонощоких яблук,
Тепер лиш вітер схлипує у листі
Та павутиння бабиного літа
Скрізь почіплялось...
Дні стоять погожі,
Проміння сонця і ласкаве, й мрійне
Додолу плетється
Хочеться набрати
Його найбільше в груди, щоб донести
До днів холодних, дощових, осінніх,
Коли за голубе віконце неба,
За день щедро-гарячий все б віддав!

Мій сад відпочиває
Потрудився
Він славно літом, а чим похвалитись:
На нього стільки військ ішло вітрів,
З таких облог звільнявся він тривалих,

Атак запеклих стільки ним відбито
Грозових — словом те не передати!
Але в борні не впав, не розгубився,
Доніс він чесно
Все своє багатство —
В льохи віддав.
Долежуються в тиші
Ранети запахущі, мов троянди.
І десь узимку садівник Микита
Їх повезе у дальнє місто — свіжі,
Мов тільки що вони із яблунь зняті.
Тоді старого знов згадають люди
Із шанобою не раз...

Осінній спокій
Розлився по міжряддях, наче води
Озерні сині.

І не сколихнути
Його ні вітрові, ні бурі навіть
Не схвилювать...
І на душі моїй стає спокійно,
У ній відбушували поривання,
Одцвів бузковий травень парубоцтва,
Стрічаю літній вік, як зустрічає
Мій сад опалий пору цю осінню —
Розважно й мудро,
Як і слід стрічати.

ТЕТЕРІВ

Течеш повільно
Між лісів і луків,
Дорогу пробиваєш поміж круч,
На волю вириваєшся широко
І повно котиш води —
Молодий!
Шумиш у греблях,
Клекотиш в турбінах
І б'єшся в береги — такої вдачі
І неспокійної, і запальної!
Приймаєш радо в течію свою
І рівчаки і річки неглибокі,
І до Дніпра докочуєшся — сильний,
Скрізь розгубивши золото вогнів,
Не поодиначі — сім'ями відразу
В поліських селах...
Линь, мій голубий,
Сердитий і ласкавий, як і люди
Мого Полісся!
Є тобі робота,
Є труд щоденний — силою дзвени,
Стовідгомоном серце скель тривож
В час поводи,—

Тоді хай бережуться
І прибережні камені і верби,
Ім синя крига боки обчухрає,
Оближе хвиля каламутна, буйна
І заливна.

А котики вербові
Тривожно будуть на дубцях тремтіти
В надії, що мине випробування...
Ти ж — повноводий, дужий і глибокий,
Багатий на енергію і силу,
Тоді містки зриваєш і несеш,—
Нехай будують міцно і надійно
І не на літо — на багато літ!
Мій Тетерів!

Життя мого колиска,
Дитинства ніжний батько, вчив мене
Ти плавати іще хлоп'ям зеленим
І нині вчиш і мудрості і звазі,
Терпінню і неспокою душі,
Високим пориванням і чеканню,
Надіям — свіжі сили увіллються
До серця в час нових життєвих бур,
Як після благодатних літніх злив
У твоє лоно — невгамовні води!

ІЩЕ ГОСТЮЄ ЛІТО

Іще гостює літо безтурботно,
Збирає хліб і в'юнкоствелим хмелем
Угору в'ється...

Ще гарячі дні
Поливою смаглявості густої
Вибронзують обличчя косарям,
А ластівок — нема!
Ані зозуль, ні солов'їв...
Порожньо

У лісі і в саду.

Дарма що нині
Не хочеш помічати — їх нема
Замовкло все і зникло так неждано,
Що за роботою і не помітив,
І тільки зосередившись на хвилю,
Збагнеш душею: на порозі осінь,
Хоч не чекав її — вона прийшла.
Пора, на барви щедра і розкішна,
І медом і промінням наливає
І яблука і сливи у саду,
Нехай розклала валом на баштані
І кавуни і дині —
Тихий смуток
В природу, в голос, в груди вже
закрався,

Як не гони його...
Але зумій
Стрічати гідно й сірі дні осінні,
І перше завивання хуртовин,
Як весну й літо зустрічав недавно,—
Пройди крізь них
З нехиленим чолом!

ЛІСОВИЙ ЗАСПІВ

Виходжу на шумне узлісся,
Збирається знову гроза.
З осиками вітер зустрівся
І похапцем щось розказав.
Розпачливо листя тріпоче,
З-за Буймира гримає грім,
А я повертатись не хочу,—
У плащику, хоч і старім.
Малим тут ходив по чорниці —
Торка спогадання струну...
Вода, як бурштин, у криниці —
Її картузом зачерпну.
Тут хороше в спеку присісти,
Скрутити черпак з берестка,
Берізки послухати вісті
Й замислену мову струмка...
Негодо! Тебе не боюся,
Стріляйте, громи навісні!
Іще молодий — поборюся,
Іще поспіваю пісні!

РОСЯНЕ СВІТАННЯ

Роси такої
Більше я не бачив,
Не зустрічав ніколи у житті,
Як того досвітку, коли удвох ми
До лісу за брусницями пішли...
Не знаю, чи був дощ —
забув дрібниці,—
Чи просто ніч і щедра і рясна
На роси видалась.
Кущі ожини,
Билинка кожна, гілочка гінка,
Тонка травинка
чи листок густої
Ліщини — все унизане було
Кришталем, наче срібна оторочка
Звисала із зазубринок листків.
До чого не торкнись
Коліном, ліктем
Чи зачепи плечима, картузом —
Згори сипнеться раптом дощ веселий,
Краплиста злива рине на рукав,
За комір...
Крізь холодне віття
Гнучких осичок, крізь хвоїнок сіть

Позиркує цікавість парубоча
Й дівоча обережність — не ступи
Так близько,

так зухвало, що згоріти
Неважко двом серцям, як у вогні!
Сімнадцять літ — не двадцять п'ять,
Не тридцять:
Бажання невиразно прозира,
Пробуджується чисто і прозоро,
І тільки зір снагу солодку п'є,
А руки ще не сміють помилитись,
Торкнутися зухвало до...

Грудним
Смієшся сміхом жадібно й глибоко
І повнишся жагою...

Мила юнь!
Яка ти соромлива і хороша,
Яка наївна й неповторна ти!

ГРОЗА

Насунулася хмара...
Де взялась,
Що так раптово зринула — збагнути
Не зразу можу...

Тільки що синів
Дзвінкою синню небозвід високий,
А нині, глянь, що діється вгорі:
Згромаджуються вайлуваті хмари,
Клубочаться загрозливо.
Гримить,
Немов порикує бугай в оборі.
І перші краплі впали...
Наче ос
Дзижчання зле почулося між листям,
Забарабанив дощ об жерсть дахів,
Сипнув горох зелений в шибки вікон,
Дерева нагинаються,
Скриплять
Взддовж вулиці і ясени і в'язи,
І квокче квочка сизої води
У глеювато-глинистім ярочку...

СЛОВО ДО НОЧІ

Ноче моя глибока, не заколишеш,
                                                не пробуй,
Марно обраву дрімоти вислала ти
                                                під вікно.
Марно і зоряний світ обертаєш
                                                по колу,
Гасиш одні сузір'я, інші —
                                                ведеш у Zenit.
Я не скорюсь тобі, ноче,
                                в серці — порив, натхнення,
Образи відчайдушно смілі і несподівані
                                                линуть самі,
Слово за словом нижеться,
                                наче в руках намисто,—
Нитки ж кінців не зв'яжеш:
                                то розсипається враз,
А як розкотиться геть,— спробуй його
                                                позбирати!
Що тобі, ноче, діяти! Одного мене
                                                залиши,
Морем шукань попливу я під парусами
                                                фантазії,
В човні хисткому уяви простір здолаю
                                                німий,

Як не гони його...
Але зумій
Стрічати гідно й сірі дні осінні,
І перше завивання хуртовин,
Як весну й літо зустрічав недавно,—
Пройди крізь них
З несхиленим чолом!

ЛІСОВИЙ ЗАСПІВ

Виходжу на шумне узлісся,
Збирається знову гроза.
З осиками вітер зустрівся
І похапцем щось розказав.
Розпачливо листя тріпоче,
З-за Буймира гримає грім,
А я повертатись не хочу,—
У плащiku, хоч і старім.
Малим тут ходив по чорниці —
Торка спогадання струну...
Вода, як бурштин, у криниці —
Її картузом зачерпну.
Тут хороше в спеку присісти,
Скрутити черпак з берестка,
Берізки послухати вісті
Й замислену мову струмка...
Негодо! Тебе не боюся,
Стріляйте, громи навісні!
Іще молодий — поборюся,
Іще поспіваю пісні!

ПОЛІССЯ

Полісся!
Пролісок на узліссі,
Тонка лінія, ніжний завиток
У кучерях України!
Як залле тебе льон
Не Чорним, а синім морем,
Як задихає степ
З півдня жаром Сахари,—
Як сухо колосся тоді шарудить
Пересохлими в спеку вустами!
Теплий кожух лісу,
Блюдця озер,
Іграшкові стрічки річок:
Ген Гуйва,
там Уборть,
там — Уж,
І Тетерів — артерія блакитна...
І скрізь нахрест, прорізаючи ліс,
Лягли шляхи і шумна автострада.
У полудень — розмотана ріка:
Виблискує поверхня дальнім плесом
І манить, манить...
Вирина завод
З-за сосен несподівано, весь білий,

З цигаркою-трубою у зубах,
На вдачу неспокійний...

Чим не хлопець,
Не парубок — веселий поліщук!
І дужий голос —

голубий гудок
Щоранку обнімає в перекличці
Весь край — задиристий і молодий,
Що пробудився враз од сну нічного.
Відгукується Коростеню — Довбиш,
І Овручу — Попільня...
Малин малиновий
Ніжно й тонко шарудить,
Листи усій республіці він пише,—
Нехай за ним Полтава не зітха...
Розпаралелюються, мов біжать
Удаль, сталеві жили-залізниці,
І пахне соснами обабіч них.

Земля скупа ще:
Золота не знає,
Заліза не вивержує.

Лише
Прочорнюється де-не-де вугіллям,
Титаном і кварцитом. Ще дає
Каменотесам лабрадор колючий,—
Хай тешуть, обшліфовують і в грані
Замкнуть його!

Тоді з них прозира
Синь пролісків і райдужне тремтіння —
У чорній неймовірній глибині...

І то — душа Полісся,
і збагнути
Її нелегко — казку вікову!

ГРОЗА

Насунулася хмара...
Де взялась,
Що так раптово зринула — збагнути
Не зразу можу...

Тільки що синів
Дзвінкою синню небозвід високий,
А нині, глянь, що діється вгорі:
Згромаджуються вайлуваті хмари,
Клубочаться загрозливо.
Гримить,
Немов порикує бугай в оборі.
І перші краплі впали...
Наче ос
Дзижчання зле почулося між листям,
Забарабанив дощ об жерсть дахів,
Сипнув горох зелений в шибки вікон,
Дерева нагинаються,
Скриплять
Вздовж вулиці і ясени і в'язи,
І квочке квочка сизої води
У глеювато-глинистім ярочку...

СЛОВО ДО НОЧІ

Ноче моя глибока, не заколишеш,
не пробуй,
Марно облаву дрімоти вислала ти
під вікно.
Марно і зоряний світ обертаєш
по колу,
Гасиш одні сузір'я, інші —
ведеш у Zenit.
Я не скорюсь тобі, ноче,
в серці — порив, натхнення,
Образи відчайдушно смілі і несподівані
линуть самі,
Слово за словом нижеться,
наче в руках намисто,—
Нитки ж кінців не зв'яжеш:
то розсипається празь,
А як розкотиться геть,— спробуй його
позбирати!
Що тобі, ноче, діяти! Одного мене
залиши,
Морем шукань попливу я під парусами
фантазії,
В човні хисткому увая простір здолаю
німий

Що я лише не побачу в час
дивовижних мандрів,
Яких не здобуду скорбів і не відкрию
земель!
...Кинь мене, ноче, самого в праці
любить і страждати,
Ранок знеможеним стріти,
але й щасливим без меж!

ФАНТАЗІЯ ЗИМОВОГО САДУ

Гуляє хуга
По саду зимовім
І завива загрозливо: не йди!
А я не слухаю й нехзапним кроком,
Глибоко загрузаючи в снігу,
Од яблуні до яблуні прошкую
І підбадьорюю себе: егей! —
Зимі недовго вже хазяйнувати,
Коли так шаленіє заметіль
І сліпить очі — навіть не проглянуть,
І сутінки спадають, наче глей
На гливі доли... Де їм зачепитись,
Як не в холодно-голому гіллі!
Воно дзвенить. Не доторкайсь руками,
Необережний рух — і пролуна
Злий тріск, як постріл...
Ніжність, ласку тиху
Прибережи до тих привітних днів,
Коли бруньки пробудяться...
Ой леле!
Яка то красна і дзвінка пора,
Яким же серце мусить бути великим,
Щоб увібрати!

...Тонко, аж бринить,

Напнута сльозами. Її торкнешся чубом,
І сиплються в чуприну іскри зір,
І, весь осяяний ізсередини,
Ступаєш по весняному саду
Нечутно й легко, мов двадцятилітній.
І голова йде обертом...

«Спинись!» —

Запрошують калівілі і ранети,
І пеліни, гілля нагнувши вниз,
Здала помітять — дружно переймають
І загороджують собою шлях.
І раптом...

Що це! «Пу-гу, пу-гу!» —

Почулося здала... Невже сичі
Віщують лихо! Ну, а де ж подівся
Весняний сад?

Ізнов сюди зима

Вкотилася і застогнала глухо
І геть розбила мрії голубі.
Сад молодий вигуджує бадьоро,
Метляє у півтемряві гіллям,
Мов привид ночі хоче відігнати.
Із репродуктора промерзла пісня
Сюди долунює — село недалеко...
Сипне хурделиця
В обличчя снігу
Мов кине сніжку дівчина... Горить
Образ на обличчі злим рум'янцем —
О, жди — щоку цілунком обпечу!
А сад...

Мій сад!

Як різко чорнотою
Він виділяється серед снігів
І перехрещується скрізь рядами,

Мов хочеться йому зіграти в шахи
Із незнайомцем...

Незнайомцем!

Може.

Назвеш хіба той божевільний біль
За кожную рану, знівечену гілку,
Розчахнутий у бурю стовбур — тим
Образливо-глузливим: незнайомиць!!
Сад дорогий мені не тільки влітку,
Не тільки восени — тоді, коли
Невіглас кожен норовить віддати
Пошану мниму яблуням.

Коли

Й нікчема всякий хвалить сад, аж поки
Не оббере його...

Забуде все,

Як тільки сад залишиться порожнім,
Відкритим і вітрам, і перехожим...
О як презирливо позиркує той зір,
Який, здавалося, з благоговінням
Схилявся перед келихом плодів!

ДОРОГА ПРОВЕСНИ

Ревниво я второвую дорогу,
Топчу стежину через кучугури,
В душі долаю втому і тривоги
І вірою руйную мур зажури.
Окіл озвучую дубцевим тріском —
Ламаю верболіз, щоб сизі шубки
Висріблювались у промінні різко,
Розбрунювались, мов од жару грубки.
...Бува, внесеш березового гілля,
Жбурнеш у полум'я — і вибухають
Бруньки розпарені, як сміх весілля
Чи почуття у серці, що кохає...
І розчепірені крикливо луски
Вистромлюють з-за пазух листя гостре,
І чується мені весняна музика,
Вітри вриваються, мов ждані гості...
Як міг я не повірити у весну,
У проліски фіалки й сині рясти?
Адже усе віщує час чудесний
Адже за горем — завше спалах щастя!

ЛЮБИТЬ ВЕСНА

Любить весна...
Кого їй любить:
Чи літнього, чи старого,
Чи молодого — барвінковий цвіт —
Чубатого й запального!
Любить весна
Не сумних, як зима,—
Усміхнених і веселих,
Багатих на проліски синіх очей,
На гостроту їх шипшинну...
І пахнуть коси,
Як маковий цвіт,
І руки — лілеї білі
Чиюсь чуприну мучать вночі,
Розхристують комір сорочки,
І падають зорі
Згори стрімголов
І тонуть в безодні ночі,
А вранці знаходять їх у росі,
Там, де сліди загубились...
Любить весна —
Як не любить
Тих у бузкові світанки,
Хто зустріче їх не в самоті,
А поруч із серцем гарячим!

Може, ти забудеш скоро стрічі —
Друзі є вірніші у житті,—
Я ж забуть не зможу, як у вічі
Ти дививсь в якімсь передчутті...
Та не зможе віддаль роз'єднати,
І не в силі час нас розлучить!
Це ж прекрасно: вірити і знати,
Що одвітний голос твій звучить,
Що у ньому більше сили й грому,
Пристрасті жагучої й вогню —
Наче присуд світові старому,
Гімна
    прийдешньому, новому дню!

ЧОГО ВИ...

Чого ви зводите коміри,
Відчувши дихання вітру,
Чого боїтеся свіжості —
Адже надворі весна.
Чого під шапки боброві
Лисини поховали,
В смугасті кашне загорнули
І шиї, і душі свої!
Не вірите в щирість квітня!
Не хочете сонця черпнути
Відвертістю лиць гарячих
І гострим кришталем зіниць!!

ВІНЧАЙТЕ ЩАСТЯМ!

Перекликаються веселі краплі,
З дахів, карнизів падаючи вниз,
На тротуар, на плечі перехожим,
Але ніхто й не дума дивуватись
Чи сердитись —
Весна прийшла жадана!
Із шумом вітру,
З тріском скреслим криги,
З дзюрчанням переливчастих

струмків —

Така ж вона поривна і привітна,
Так сонце юно дивиться крізь гілля,
Умите, радісне і молоде,
Мов першокласник, вперше йдучи
в школу.

І на душі стає і легко й чисто,
І небо угорі таке глибоке,
Ще не затьмарене ні літнім пилом,
Ні димом не засноване...

Таксі

Везе мене по місту гомінкому
Стрімкою вулицею в передмістя,
Туди, де вже здаля мені біліє
Родильного будиночка фасад.

Соромлюся дивитися у вічі
І чоловікам, і жінкам привітним,
Зворушливо: між них є теж такі, хто
вперше

Сюди прийшов...
І чую: «Молодий,
А, бачиш,— батько!»
Наче жар в обличчя
Мені сипнули — густо червонію
Од слів іще й приперчених...
Дружина
Уже мені показує щось миле
І невимовно ніжне...

Як тримати,
На руки взявши, згорток цей незвичний,
Не знаю, леле!

Й медсестра повчає:
«Ох, ці батьки мені зелено-юні!
І нащо рано братися за діло,
Коли нічого ще не тямиш!

Смішно!»
Ет, хай сміються всі і все довкола!
Став батьком я — і що мені докори,
Тим паче — отакі незлобно-милі
І жартівливі...
Гей, вези, шофере,
Витискуй всю потужність із мотора
І доведи, на що ти здатний, друже,—
Посперечайся з вітром!
Та поволі
Поважний чоловік веде машину
І посміхається:

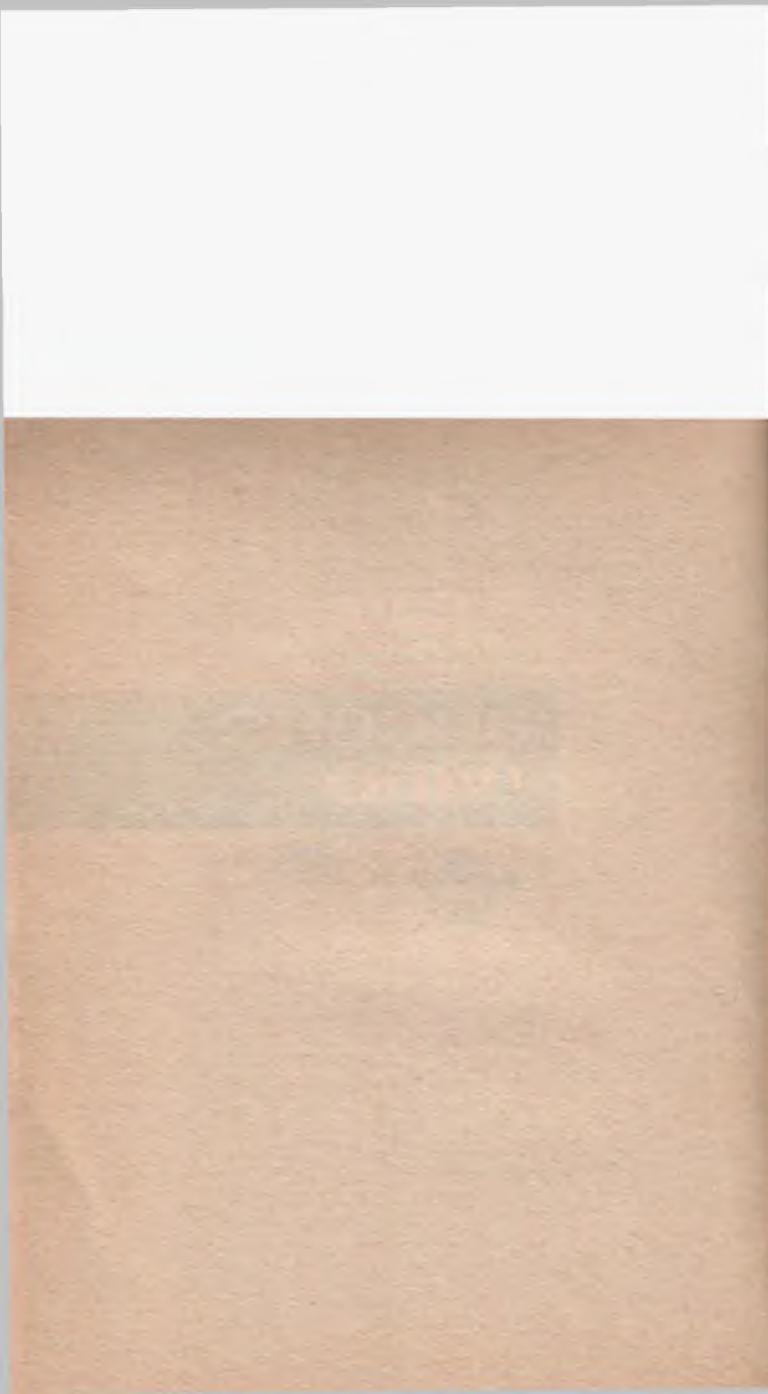
Мовляв, я знаю
Таких метких, похапливо-гарячих,

Яким усе давай сьогодні, зараз,
Цю ж мить, звичайно!..
Квітню, з вітровієм
Ввірвися струменями крізь віконце,
Скуйовджуй чуба, груди обвівай,
Чоло остуджуй,—
Мчу в село з сім'єю,
Не сам тепер —
Доволі бути хлопцем
І чоловіком з ненадійним стажем
І незavidним станом:
Від сьогодні
Я обома ногами став на землю
Життя нового.

Тож вінчайте
щастям!

**високе
літо**

ЯБЛУНЕВА НІЧ

нрийшла в яблунь
Біла шлюбна ніч:
Закохано стрічаються із маєм,
Своєму щастю радо йдуть навстріч,
І сад вітрила тихо напинає
І зачаровано кудись пливе,
Звисають краплі із прозорих весел,
І наслухає свіжо все живе,
Як дзвонять зорі
У небесних плесах.

Настала в яблунь
Біла шлюбна ніч,
Їх крони — під фатою снігоцвіту
Завмерли, і тікає темінь пріч,
І тепловійний вітер ходить світом...
Чаруй мене і в юність поведи,
Циотливо-ніжне росяне цвітіння,
Щоб залишилися у саду сліди,
Як на світанні —
Довжелезні тіні!

ЗАЖНИВ'Я

Ще жнив нема.
Цю пору звуть зажнив'ям:
Жінки в городах зажинають жито,
Комбайн у полі обкосив пшеницю,
Ще нива повна, як налита чаша,
Хвилюється, тече гарячим небом
І вишумовує колоссям стиглим,
І чути: спі-ю, спі-ю! на осонні,
І сонце в кожен колос поціля...
Коса уже відчула присмак пилу,
Коли вмивалась вдосвіта в покосі,
І холодно торкнувся серп до стебел,
Перекусив їх легко, гострозубо,
Шатун у жатки вже ножі поторсав,
І на лафет поклато мотовило
Вусату стиглість...

Понесуть полотна
Пі зі стерень — прямо в барабан!
А колос розітри, і на долоні
Зернини повні, круглі, мов коралі,
У променях просвічуються наскрізь
Бурштином...

Є у кожного в житті
Зажнив'я, й добре, як опівдні віку

Людині є що починати жати,
Як не пройшла її весна даремно
І не череззерниця уродилась,
Не кукіль із осотом, а пшениця —
Ядерна, щедро викупана в росах,
У сонці, у мигавицях-зірницях,
В любові серця, в пестошах гарячих
Душі, що здатна, як рука в напрузі,
Не жменю вижать,
а врожайний сніп!

Весняний день.
В бутонах сад.
Кульбаба
Цвіте у лузі. Як малі сонця
Весна з подолку свого розгубила,
Розсипала щедротно по землі.
На пасіці щось діється...

Як злива
Бронзовозвука злинула з небес,
І в запашнім повітрі дзвінь тягуча,
Все загусаюча, весь день стоїть.
Десь верби в золоті, в сережках цвіту,
Десь ряст квітчасто й рясно доли вкрив,
І є хіба тепер та сила в світі,
Що бджіл затримала б!

Либонь, нема.
І пасічник розхристаний, весняний
Посеред пасіки один стоїть
І в саму душу ловить,

ловить,
ловить

Віолончельну музику весни.
Уже засмаглий, крупні краплі поту
Блищать на вилицях і на чолі,

А вуса поруділі вниз обвисли,
Немов намокли в липовім меду,
І в зорі бджоляревім — тиха радість,
Захоплення весняним щедрим днем.

ЧИМ КРАСЕН ВІК

Як добре вдосвіта
Зійти до річки
І закачать голоші за коліна,
Бистрінь в'юнисту звільна перебрести,
Відчути, як лоскоче течією,
Як холодом вода обводить литки,
А мариться, що в лузі йдеш травою,
І радісна роса стіка струмками
З листків, стеблин, із кожної билини
І студить ступні, й душу бадьорить.

Як добре
Десь прибитися до гурту —
До косарів у ключ, зайняти ручку
І гнати з шурхотом, пряму й широку,
І вловлювати плечем тепло останнє,
І чаруватися жіночим станом —
Чень жартом не відбудешся лишень!
...Бува, котромусь принесе обідать
Дружина у новесенькій спідниці,
І хвартушину вишиту одягне,
Ще й хусткою терновою новою
Відтінить брови — просто хоч у воду

Стрибай із кручі!

І коса тупою

Стає ураз — не хочеться й мантачить:

Усе б дивився на оту красуню,

Чорняву чарівницю, але дядько

Ревниво поглядає на зухвальця

І жартома погрожує: мовляв, ти

Не дуже задивляйся — не твоя!

Як добре захмеліти

од утоми

І впасти розімліло на покоси,

І відчувать, як стебла вогкуваті

Поволі жар із тіла випивають:

З долонь, з грудей, з просоленої

спини.

З чола крутого...

А двигун потужно

б'ється —

Штовхає кров — між ребер серце

б'ється —

І дістає по жилах у куточки

Найdaleші і клітини осяває

Відродженням чудесним і простим.

Як добре

Милуватися землею

І знати: що не день — вона повніє

Плодами, зернами і грайним гроном,

І працею людською, і зорінням,

І втомою, і добрим відпочинком —

Усім, чим красен світ

І красен вік!

Ще літається ластівкам.

А зустрічні здивовані:

Ім'я твє

ТУГА ЗА НЕБОМ

Борцам за свободу

Ми тужимо —
В'язні всієї землі,
Ми тужимо не так за волею, сміхом,
За пестощами дружин і лементом
                                малят,
Як за небом блакитним...
Розіп'ята воно,
Порубане ґратами на шматки,
Нам не лишилося нічого:
Навіть зорі вночі
Дивляться очима розстріляних,
Навіть ластівок тіні
Нахромлюються на перехрестя...
Ми тужимо — в'язні всієї землі,
Ми тужимо, й сухо потріскують пальці
Од стиснутих кулаків!

З ЦИКЛУ «ГОЛОСИ РЕЧЕЙ»

ГОЛОС ВІДЕР

Нам добре дзвеніти
У тиші світанків
І вечорами, як дзвяк об цямриння
Хлопця покличе: воду щось довго
Дівчина там набира!
А потім сходяться
Рвучко дві тіні:
Одна — рішуча,
А друга — несміла,
Ми ж стоїмо, повні, як око,
І зорі ночують на дні...
Та знаємо й іншу пору жорстоку,
Роки пройшли, а про те не забути:
Спрагло солдат прикипає губами
До вінець холодних,
а білі зуби
Дзвінко об цинк цокотять.
Хлюпа вода на руду гімнастюрку,
А мати сиві сльози втирає
І губить у хустку плач...

Мирові вповні
Перейдем дорогу,
Щоб не пройшла війна!

ГОЛОС АНТЕН

Жадібно ловимо
Радісні вісті,
Далеку музику,
Мужні голоси
І спів...
Не хочемо сприймати
Тонкими павутинками вух
Гвалт канонади, зойки сирен,
Завивання вітру тривоги!
Не хочемо слухать розмову, зеніток,
Погрози бомбовозів,
Ляскання гусениць
І посвисти мін...
Люди!
Позбавте нас цього,
Не сповнюйте землю горем і злістю.
Дайте нам мову струмків,
Тремтіння трави,
Гомін дібров
І солов'їв щебетання!

ГОЛОС ПОЖЕЖНИХ МАШИН

Стоїмо на сторожі
Ворогами пожеж,
Де заклубочиться дим —
Вривається наша сирена
І мчить стрімголов
По спантеличених вулицях
Туди, до укусів вогню,
До пантер вогнепацих...
Не накликайте ж бурю,
Не спустошуйте світ,
Не ставте нас на роздоріжжі:
куди поспішати!
Де гасити пожегу!
У запеклім двобої
Обгорять наші боки,
Обезводніють рукави шлангів,
Пересохнуть горла брандспойтів,
І, знеможені вкрай,
Ми ляжемо іржею
На чорній землі
Переможеними жертвами...

ГОЛОС ВДОВИНОЇ ХАТИ

Забула я
Про запах самосаду
І чоловічий бас, що грім котив...
О, де ти, не вдовиних днів розрадо!
Як біль мене глушливо пригнітив!
...То вистук молотка,
То дзвін мантачки,
То бочки голубий глибинний звук —
Усе будило добрий двір од сплячки,
Усе чекало працьовитих рук:
Тин золотився дошками новими,
І ширшав світ од бондаревих пліч...
Тепер ніхто ворітнями не грима,
Нікому не виходжу я навістріч.
Відтоді, як холодна похоронна
Прийшла і затремтіла у руках,
Од горя удовиноного бездонна,
Я вся в сльозах,
Як небо — у зірках...

БАТЬКОВІ

Тебе по батькові не звали, тату,
Не чув ти величання на віку,
Хоча ти на землі зробив багато,
Хоч ніс на плечах ношу літ важку.
Ти вмів косити — а не всі уміють,
Ти сіяв зерна — сіють теж не всі.
Та заповзли в державу нашу змії —
Фашисти вдерлись до українських сіл.
І ти упав на бруствер...

І забулось,
Що ти умів і що ти справді міг...
Тривогу віку і людську журбу ніс,
В роки суворі забував про сміх.
Тебе у сорок підкосила куля,
Лишив на світі п'ятеро синів...
Ти не допив життя з гіркого кухля,
І не тому, що пити не умів:
Допити не дали чужі заброди
І підлі нашепти своїх іуд...
Десь по Європі тінь забута бродить,
А роки й спогадання заберуть.
Чекає поле — постать не видніє,
Чекає луг — коса твоя мовчить...
Все далі день фатальний даленіє,
І серце біло з розпачу кричить,

Гукас: — Taty! — Вікна сльозавіють.
— Прийди! — зове. Не падас пітьма...
Живуть на світі не усі, хто вміє,
Хто міг би жити — у живих нема.

МАТЕРІ

Богинею дому була ти,
Народила ж бо вічних віруючих,
Що ніколи не стануть атеїстами,
І навіть коли пішла далеко,
Звідки нема повороту,
Ні вдень, ні вночі, ні восени,

ні весною —

Все одно сини поклоняються
Твоєму німбові — небу,
Все одно моляться дочки
На образ твій рукотворний —
Фотокартку єдину, мамо.

...Пам'ятаю: у пору пожеж,
У дні навали ворожої
Пішла ти до міста й принесла
горшків —

Останнє, що залишилось
Не розбомбленим; і ще — блиск в очах,
Як скло потовчене, гостре:
В розпачі бігли будинки кудись
І падали од фугасів...
Горшки, як амфори, берегла:
Змовкли ж гончарні й заводи,

Вмерли ремесла,
лиш ремесло вбивать,
Вішать, палить — не вмирало...
Терпляче прала ти сорочки
Бійцям, що на схід пробирались,
Сушила в дорогу скупі сухарі,
А вдосвіта — вслід дивилась.
Мамо!
Була ти богинею не тільки нам —
Ще хтось у світі молився
Твоїй незагубленій доброті,
Високій твоїй любові.

ОКУПАЦІЯНИЙ ТРИПТИХ

ЛІТО

Був сад,
Забризканий росою яблук,
І жито в повен зріст.
Іще колосся
Дивилось зачудовано угору,
І зеленаві хвилі пружно бились
У береги дороги чи межі...
Десь плакав жайвір на високій ноті
І повергав додолу тужні крики,
І клен клонився у передчутті
Біди якоїсь...

А сільські хлопчиська
Збігалися в курінь, що поміж яблунь
Загублений був, мовчки прислухались
До гому дальнього.

І літо, літо
Ввійшло важке, нерадісне у села,
І рились по городах ситі свині,
Чи пак — породисті арійці звідти,
З-над Ельби-Лаби.

Молоду картоплю,
Цнотливо білу, згублену богиню,
Що зав'язалась у землі ще вільній
(Не чула пострілів,
Не чула криків,

Ні лайки грубої й чужої мови),—
Несли її у касках — бараболю
В казан похідний,

а важке бадилля
На сонці сохло, і пустеля дика
Стелилася за ними, але ж доти
Було там зелено!

Що той город, як груди
Простреленими падали додолу,
А в тих, живих, уже гніздилась зрада
І гнів — тож-бо якого зросту
Була душа: чи карликова, ница,
Чи велетенська, що в собі вміщала
І сльози матерів, і плач дитячий,
І згарища...

А злі мерзени блязні
Навивпередки бігли зустрічати
Убивць

із українським хлібом
І сіллю,— посипали нею рани
І вдів, і сиріт.

Хліб отой священний
Розламувала згряя на ходу
І жерла під фашистські марші.

ОСІНЬ

А потім — осінь
З частими дощами,
З кущами глоду — мов червоні півні,
Вони кричали...

І повзли обози
Туди, на схід, де чувсь гарматний стогін,

Зеленомасте, жаб'ячомундирне
Тяглося військо, як змія несити,
Мов анаконда, щоб душити волю,
Країну розгромити молоду.
Роси краплини
Чи пречисті сльози
На спориші срібliliсь, додавали
Жалю жінкам, що край дороги никли,
Ставали вербами на вік, на вічність,
Оплакуючи втрачених синів...

ЗИМА

Зима застала злякане село
Обшарпаним, безхлібним і тривожним.
Знов закрутились жорна-всюдиходи,
І на олії тьмяні каганці
Замиготіли чи, бува, й лучина
На припічку тріщала цілу ніч.
А вдосвіта
Село у ліс по дрова
Рушало. І вставало пізнє сонце,
Не золотило слід під полозками,
Бо не проміння — скапували сльози
Пригнічених солдаток...

Чувся тріск

Під ключками ломачця.

Лиш під вечір

Вертались валки втомлені додому,
І вила хуга веретеном диким,
Дзижчала лячно за глухим вікном.
Кожухи запопадливо обдерли
Із пліч сирітських і знесли в управу

Свої ж лакузи — ниці поліцаї,
Що продалися шкурою і духом
Новітнім хазяям, аби пан німець
Не проміняв прихильність на мотузку,
Аби в нутро наган не розрядив.
...Під призьбою прибито скиглив вітер,
Просивсь у хату,

а крізь мерзлі шибки
Малеча продиралася очима
Туди, на шлях — чи не вертає тато,
Чи з фронту їй гостинців не везе...

ВЕРТАЛИСЯ З БІЖЕНЦІВ...

Верталися з біженців...

У рові

Лежав солдат скривавлений, убитий,
А поруч — «тигри» догоряли... Дим
Ідкий і чорний хмарою котився,
Немов хотів прикрити, зализать
Поразку криці...

А дроти червоні

Розсотаними жилами повзли
Скрізь по землі розритій. І горів
Багряно захід, і кривавив обрій,
Чужинська мова чулась, метушивсь
Фашистів гурт — спішили десь на

Малин,

До Києва гримів броньовий щит —
Реванш примарювався генералам...

А села — чорні.

Згарища руді,

І слід «катюш» —

Обвуглилися груші

За Старосільцями...

Боєць лежить,

І нікому у полі поховати.

Гудуть у небі коршаки, гримить

На сході канонада. Мовкне тиша,
Німіє тиша в завиванні мін,
Земля у вибухах, у неймовірнім громі.
...Вервечкою тягнулися малі
Хлоп'ята за матусею.

У торбі

Гороху з миску, житній корж, як брус,
І зненависть до ворога — у серці...

Ішли з біженців...

Не вдалось втекти —

Моторизовані кати здогнали

Дорогу до своїх перетяли,

Мов до зорі — омріяної волі.

Хатина — пуста.

Пір'я у дворі,

І на долівці — кров...

Ой не забудь

Убитого і матері, і горя —

І через роки душу дотикає...

Бігли сполохані хмари —
Вночі поліцаї гнались, —
Бігли сполохані крики —
Ловили дівчат ночами,
Бігли сполохані зорі —
Гасли опівночі очі...
Пісня вночі тужила —
Чоботи розтоптали.
Впали вночі пелюстки —
Чоботи розтоптали.
Гостро роса колола —
Гнали на полустанок.
Лячно штики блищали
Хижими лезами смерті.

Мчав ешелон на захід,
Пісня услід тужила...

Жінка ішла по воду,
В чистій криниці — гроші:
Місяць вночі накидав
Повно карбованців срібних.

Жінка ішла по воду
З відрами голубими,
І на плечі коромисло,
Наче веселка, гнулось.

Раптом патруль з-за рогу:
— Стій! — розкришив карабіна,
І палахко на грудях
Мак червоний розквітнув...

Жінка ішла з водою,—
З брязкотом відра долу,
Жінка ішла і впала —
Смерть перетнула дорогу...

ВІРНІСТЬ

Реготом сич зайшовся
Десь у саду серед ночі.
Жінка стискає груди —
Лячного гостя не хоче.

В шибку клично постукав: —
— В хату впусти, перебуду!
Серце жіноче — мука...
Що там їй осуд люду,—

Пам'ять про того, хто вбитий,
Встала супроти муром,
Не відчинила двері
Жінка у ніч похмуру.

Мо', чоловік і добрий,
Й ждати свого даремно,
Та береже оселю
Вірністю жінка ревно.

Сич у саду заплакав,
Змовкли поволі кроки...
Доле, розлучнице дика,
Віку вдовиний жорстокий!

СПОГАД

В Левкові стояв запасний офіцерський полк.
Сорок четвертий, веселе пожвавлення,
метушня на вулицях,
лейтенанти
Гроза дівчат — підтягнуті молоді
Поспішали вечорами до клубу (колись
був сільмаг),
Де на чужих акордеонах вигравали
танго, фокстрот,
І таємничо світ розчинявся у чарах
музики...
А лейтенантик один — забув ім'я вже
і прізвище —
Десь із Кубані, з козацької станиці,
не йшов веселитись,
Любив із мамою погомоніти,
розказував про свою маму,
Про степ, що тільки маревом зринав
у згадках,
Про те, як гарно співають у нас
дівчата,
Скільки пісень наслухався по всій
Україні...

Певно, щось прадідівське
в нім раз у раз озивалось,
Певно, придніпровська
заговорила у жилах кров,
Певно, не витравити ні чужиною,
ні війнами те найдорожче,
Що ввісав з молоком матері,
з її колисковими...
Наспівував про джигуна, усміхався,
із дітьми радів,
Струснувши із пліч утому походів,
майбутні випробування.
Де ж він тепер! Чи повернувся в свою
станцію,
Чи десь поліг, не доспівавши рідної
пісні!

ЧОТИРИ ВЕРБИ

Чотири верби коло криниці,
Чотири вдови їх садили,
У чотирьох нема чоловіків
Навіки...
Чотири верби плачуть росою,
Чотири вдови плачуть сльозами,
Чотири туги ходять по воду,
Чотири печалі плачуть...

БАЛАДА ТРЬОХ ВОРОНІВ

Прилетіли
Три ворони чорні:
Що один хоче очі клювати,
Що другий хоче серце роздерти,
А що третій — кров хоче випить...
І сказали ворону очі:
— Ми ще в очі не надивились.
І сказало ворону серце:
— А ще ж я не накохалось.
І сказала кров хижому:
— А іще ж я не збурила бурю
В жилах, вороне чорний!

Очі глянули в очі,
Серце — серце відчуло,
Кров у жилах заграла.
Три ворони мертвими впали...

Зойкнула за вокзалом
Поїзда зла зозуля
І розбудила тишу,
Подрімки з вій струсила.

Більма сонних віконниць
Глипнули синьо очима,
Зачовгали чоботи чорно —
Люд привокзальний збудився.

Вервечки в'юнкі чоловіків
До станції потяглися.
— Дай закурить! — почувся
Бас, наче грім розбитий.

Експреси в путі ночували —
Бігли і спали разом,
В спальних вагонах —
брязкіт
Розгублених ложок чайних.

На полустанки й вокзали
Експреси з півдня привозять
Екзотику стріч-побачень
І магнетичні обличчя.

А потім — розлука...
В грози
Розчахнуто мчать колеса:
Намотують кілометри,
Розмотують серць пружини...

ЗАСІВ ЗЕМЛІ

Визрів у мисливці,

Клюнув

До щ його краплею:

— Нумо,

Досить тобі висіти —

Мати-земля чекає

Жолудь на гілці гойднувся,

Ще якусь мить завагався

І голосно стрибнув з верхів'я

Дубові-батьку до ніг;

Ще раз пружно підскачив

На листяній постелі

І носиком-дзьобом зануривсь

У кротовину м'яку.

Вітер зірзавсь, і довкола

Постріли, мов салюти,

Чулись: то падали долу

Жолуді стиглі —

Почався

Засів

землі

золотий!

КОЛОС

Гранчастий колос
Дугами гне стебла,
Немов качалки — повний і важкий.
І сонце
    роси випиває тепло
І йде житами в далеч навпрошки.
Косаркою врізається й покоси
На стерні босо й вистигло кладе,
У хлопця-водоноса пити просить —
Таке ж заластовинене, руде,
І грають ген ребристі мотовила,
І не змовкає шепіт їм услід...
Це ти, о земле, силу цю вродила:
Гранчастий колос, і любов, і піт:
У їх злитті гарячим триєдинім,
У переплеску атоми в дзвінь зерна
Звучить мені одвічний гімн
    Людині,
Як геніально торкнута струна!

ЗЕРНО

В розпачі впало зерно
В лоно землі розкрите,
З патрубкa впало сівалки,
Гостро в чорнозем загрузло.
Шлейф по грудках байдужо
Проторохтів-продзвякав,
І ступні важкі сівачеві
Глухо могилу закрили...
Опісля весняного ранку,
Зігрітого жайворонками,
Опісля теплого вітру —
Холодно зерну стало.
Та ласку ріллі відчуло
Раптом тугими боками
І почало качати
Спрагло у себе воду.
Бігли громи над полем,
Радісно голосили,
Плакали хмари слізьми,
І зерно їх сум почуло.
Прокинулось паростком кволим,
Защебетало несміло,
А жайвір сипав і сипав
Жменями срібло тепле...

КОРОЛЬ ПОЛЯ

Плечистий, дужий
Стане на помості
І запливає в стигле море нив,
Руками прикипає до штурвала
І зором припадає до хлібів...
Ой ті хліба!

Розгойдані вітрами
І стишені досяглістю, вони
Кожнісіньким стеблом до себе кличуть,
До серця комбайнера промовля
Тоді все поле...
Ось брезентом тенту
Лопоче вітер, в бункер заліта,
І звіює-закручує смітинки,
І пахощами хліба в ніздрі б'є.
Жнив'яний лане, золотий мій лане!
В тобі і віра, й мудрість, і порив,
І повний обрій долі хлібороба:
Що сів і ростив — тепер збирай!
Обличчя риси в хлопця грубуваті,
У чуб набився рудуватий пил,
Та очі, глянь, які ясно-небесні,—
Мов синь озерна бризнула навстріч.

Вдивлявся ними у льонів цвітіння
І голубінь світань у полі пив,
І виструнчився сам, і посмагнів,
Як стиглий колос на тугім стеблі!

КОСА ДЗВЕНІЛА ПРИЯЗНО...

Цвіт вересу —
Останній літа цвіт,
Що пору нам нагадує бузкову,
І росяні світанки юних літ,
І вік дитинства — дивний і казковий.
Цвіт вересу...

Палають сосняки,
Рожевим перенизані ізнизу,
А там, на сході, мелють вітряки
Муку багряну і тумани сизі.
Радію соснам, сонцю і землі
В ці досвітки, росою вщерть налиті,
І чую: відлітають журавлі,
Стас просторіше й сумніше в світі.
Де срібний сміх
Розгублювала сталь —
Коса дзвеніла приязно у лузі,
Сьогодні хмарами береться даль,
Лоза схилилася у сивій тузі.
І тільки верес прагне відпалать
Всією щедрістю весняної тепліні...
Не хочу і про літо забувать,
Бентежний дух
Віддати безгомінню!

ЗЕЛЕНИЙ РЕПОРТАЖ

Десь чути голубине туркотіння,
Загублене у кронах, угорі,
Що душу дотикає, мов проміння,
І ллється сяйвом ранньої зорі.
І пересвисти зяблика бадьорі,
І мелодійні розбризки дрозда —
Про них би й не згадав я на просторі,
А тут і серце й душу б їм віддав.
І в переплеску голосів співучих,
У шумуванні й вирі верховіть
Вже на грозу нахмурюються тучі,
Хоч таємницю кожна з них таїть...
Порив — і гнуться стовбури, мов луки:
Невидиму напнули тятиву,
І вогняна стріла громовозвуко
Вціляє в чорну хмару грозову;
Безодня розверзається, й на землю
Дощу пацьорки ллються, мов з відра,
І пахощі лоскочуть ніздрі древньо,
Орган дерев під бурею заграє...
Не зразу може й злива остудити
Нагріті доли: з порубу встает
Клубками пара...
Добре тут бродити,

Де все краплисте, росяне, твоє,
Засвічене на хвилю, мов окраси,
Освіжене, озонисте, густе...
Якщо в житті не визнає цього ні разу,
Не помічав, як папороть росте,
Як вищають після грози берізки,
Не відчував, як манить мох, трава,
Як на осонні тхне живиця різко —
То й не збагнеш,
що в світі є дива!

ПОРА ВЕСІЛЬ

Відстугоніло літо
на токах,
Поля рясноколосі спорожніли,
І все, що біль,
і труд,
і піт взяли,
Відпочиває нині у коморах.
Зерно у кузовах до них везли
І до пори засипали в засіки.
Вони — аж ломляться...
І мов зітха
З них кожен, бо тримати вже несила
Всю ваговитість житнього зерна
І червінькової, як мідь, пшениці.

Яка ж напруга
І яка жага
Людських сердець, їх рук цей хліб
зростила,
Комори аж до вінця налила,
Щоб хліборобам усміхнулась осінь!!
Тепер гуляти селам весілля,
Шипуче пиво наливати з бочок.
Вам нічого вже, хлопці, відкладать:

Заждалися в барвінковім дівоцтві
Вас подруги...

А нумо, де б найнять
Найкращу музику на три дні грати,
Щоб славилась на всій землі — свята
Оця пора і шлюбів,

і достатку!

КВІТЕНЬ

Удосвіта
В сизих травах
Розсипане просо роси,
Там квітень — хлопчина славний —
Ії цілу ніч носив.
І місячне сляво лилося —
Донині у краплях світлінь...
На доли, заснулі досі,
Упала соснова тінь.
А сонце устане — парус
Паліччя і мокра кора,
І з просік блакить беру я,
І в'ється дим із костра.
І пурхає сизоворонка,
Блакитна, як небо дня,
І в шибку калюжки тонко
Стукає оленя...

ПЕРШИЙ ПРОМІНЬ

Перший промінь
Пробився з-за обрію —
Перший погляд ясного світання,
Перший усміх весняного сонця,
Вродливого дня...
Славлю тебе я, віснику цвіту,
Кличу тебе я, соколе світла,
Зичу тобі я всю землю залити
Сяєвом золотим!
Найперший промінь...
І кожна людина
Має свій перший день від народження,
Перший крок у дитинстві робить,
Першу стрічає любов.
Все починається з першої миті:
Перший пролісок бризнув з-під снігу,
Перша краплина упала з хмари,
Перше ядро урану розпалось,
І перший супутник злетів...
Людино!
І крок свій другий зумій ступити
В прийдешнього вік молодий!

ОСІННЯ СОНАТА

Коли у соснах
Вітерець висистує,
Коли кора, тонка, немов папір,
Подзизкує — у пору приосінню,
Коли нема розради в небесах,
То серце горнеться само найближче
До спорожнілої, як стій, землі.
Вона що мала,
Віддала все літу,
Весні весілля справила гучне,
І вітер її нині заколисує:
«Спи, земле-мамо,
Втомлена, засни...»

Дуби-діди
Вистукують патронами —
Мисливцями стоять біля гайка
І люльки курять, синій дим клубочиться —
Встає з болота вранішній туман.
І сонце сонну землю обмиловує:
— Прости мені, що зрадило, прости!
Сама ж ти винна: гордо відвернулася,
То що я можу вдіяти тепер!

Отари хмар спішать кудись,
І схлипує
Пожовкле листя —
Жаль весняних днів,
І журавлиний гострий крик пронизує
Діброві серце: «Ой, немолода!..»
І тільки сталь,
Зігріта кров'ю гордою,
Обійнята любов'ю і вогнем
Палкого серця — в полі все татакає,
І піна скиб за плугом закипа...
Розкрита книга осені — дочитана,
Хай нині іншу книгу розгорта
Природа,
Хай усім виспівує
На новій, ще не діткнутій струні.

В картуз мені насипав дуб із гілля
Достиглих жолудів — бурштинів неба,
Що передзвонюють в долонях теплих
І ледь просвічуються у промінні.

Продовгуваті, носи́ком колючі
І світлі денцями — не посмаглявіли,
Бо віспуваті мисочки тримали
І не пускали жолудів гуляти...

Без картуза врываюся у місто
Із лісу прямо, приступом нестримним
Беру стомурне видиво на кручах.

І кожну вулицю — асфальт холодний —
Простукую то кроками стрімкими,
То жолудевим розбризком дзвінким!

ЗАМЕРЗЛА ЗІРКА

В ніч морозну зірка впала в жолоб,
Вмерзла в чисту пригорщу води.
Вдосвіта хотів напиться голуб
І не зміг проклюнутись туди.

А світанок зачерпнув з криниці
Свіжої, щоб коней напоїть,
Дивиться: відтала вмить зірниця,
Знов у небі іскряно стоїть!

Приморозки цвіт розстрілюють
Попід мурами ночі:
Багряно вмирають жоржини,
Кров'ю червоно стікають,
І нагідки уже поклакли...
Останніми йдуть на страту
Мужні в борні чорнобривці.
...Щодня у своєму серці
Знаходжу якусь утрату:
То стрічі стають усе рідші,
То — очі твої байдужі,
То — кроки спішать од мене,
То — клопоти рук чужіші...
І крикнути хочеться:

— Боже!

Навіщо стільки спустошень!

СОН ЗЕМЛІ

Коли земля лягла спочити —
Не будь жорстоким, — не буди:
Вона зав'яже парость жита,
Весняні визирнуть сліди.
Земля щасливу пору знає,
Коли пробуджують громи...
Чорнозем тихо засинає,
Зітхнувши повними грудьми.
І жайворів уже не чути,
І йдуть над долами дощі,
І до весни не жди вже чуда —
Зірниця не змигне вночі.
Та вруна вигорнуть із ниви
І порожнечу, й чорноту
І питимуть вологу в зливу,
І я, мов зерно, проросту.

ВЕЧІРНІЙ ОБРІЙ

Вмирає обрій...
Хто його врятує!
Ген закривавлений, порубаний лежить,
І чорна ніч на велетня чатує —
Тривожиться... І журно час біжить.
Конає обрій. Факелом востаннє
Спалахує, аж боляче очам,
І надвечір'я підніма повстання, —
Там передзвони шабельні звучать.
Рятуйте обрій!..

Хмари-жалібниці
Насунулись і плачуть край села,
І вдарив грім з небесної дзвіниці,
І за умерлим

злива

вдаль

пішла...

Я ЗНАЮ ДОСВІТКИ...

Віддавна знаю
Досвітки вродисті,
Коли з-за лісу цідиться світання,
Як молоко: по цівці, по краплині,
А між дубами ще провалля, ніч...

І тільки чути — молоточки срібні
По листі перекрапують неквапно,
Немов природа пробує акорди,
Що в полудень органно зазвучать.

Я знаю дні: вриваються бурхливо
У них вітри стрімкі, орлинокрилі,
І вир поривний на гречках збиває
Легке і тепле біле шумовиння
Із пахощами — вічними в степах.

Я знаю вечори і надвечір'я,
Коли над річкою, над синім плесом
Літають ластівки — полощуть крила
Чи ледь торкають, як алмазом скло.

Тоді човни багрянцю впливають
На тиху заводь, і з глибині неба

блакитного,
зеленого,
що в жовте,
в оранжеве,
в червоне переходить,
Скидаються свічками карасі...

РЕВ ОЛЕНІВ

У вересневу
Ненаситну пору
Десь олені ревуть...

Гірке, звірине

Щось і в тобі прокинеться неждано,
І не знаходиш цілий місяць місця,
Оглушений тим криком. Сам гукати
Виходиш у бори похмуроброві,
І проривається крізь глузд і розум
Те пращурне, і пралісне, й прадавнє,
І в шнурах-жилах дико бродить кров
І змушує шукати порятунку
Од гострого й настирливого реву...

У вересневу ненаситну пору
Десь олені ревуть...

ГРУША

Щоліта я тривожуся за грушу,
Стару, скрипливу, як прийде гроза,
Як знов загроза дико нависа,—
Душа німіє, страху не порушу.

Довіку, мабуть, мучитися мушу,
Із нею й серце гнеться, мов лоза...
Чи крапля дощова, чи то сльоза
Щокою котиться — хто гляне в душу!

Тоді клену я вітру буруни,
Гукаю: — Вистій хоч одну ще бурю
І сили й зваги у землі черпни!

А злива промине — чоло розхмурю,
На цвіт благословляю грушу знов
І з деревом старим — нову любов!

ВТРАТА

Саджав я сад
Новий весною
І саджанцям бажав: — Ростіть!
Землею обгортав масною
Коріння, воду ніс поїть.
І колисав я кожну щепу,
І синь лилася вниз густа,
А вдосвіта — немов на щербінь
Упало серце...

Пустота...

Хтось повисмикував кальвілі,
Хтось яблуньок не пожалів...
І довго снились ночі білі
І чорні гніздиська землі...

Вже з листям повертав деревця
Од злодія — в припишклий сад,
Але безжурний усміх серця
Із ними не вернув назад.
Здавалося б:

ну що там сталося!

З десяток щеп — велике зло!
Але в душі щось обірвалось
І за роки не зажило...

ВЕРБИ

Зима-свекруха
Свариться на верби —
Пробити хочуть півметровий лід:
— Зелену волю дати вам тепер би,
То загубили б до заметів слід!
І люто приморожує до берега,
І не дає дихнути молодим,
Що й тишу не порушать навіть
шерехом,
Як північ світить місяцем блідим.
Та кронисті дерева, наче свіді,
На холоді червоно ввись горять,
І зорям-сестрам дивляться у вічі,
І під корою гострий гнів таять.
Ще день чи два — і пута геть іржаві,
Напруга збудить стовбури з глибин,
І вибухне повстання у державі
Не скорених законами вербин!

ЗИМОВІ СОЛОВ'І

Розщебетались краплі
За вікном,
А ще ж не провесна —
Лиш середина грудня,
І знов повіяло примарним сном,
Казковістю на вулицях нелюдних.
Здасться, прилетіли солов'ї,
І ластівки, і зяблики здалека
І завели зі стріх пісні свої,
Жбурнули тишу в кришталевий клекіт.
Щоб слухать пересвисти голосні,
Я рознавстіжую вікно зимове,
Бо серце хоче вірити весні,
Наслухатись краплистої розмови!
Зринає в ньому незабутнє знов:
Легкі стрічання і розлуки трудні...
Розщебетались краплі за вікном,
А ще ж не провесна —
Лиш середина грудня.

**РУКИ БАТЬКІВ,
ЩО НЕСУТЬ ЗАСНУЛИХ ДІТЕЙ**

Руки ці втомлені —
Біля верстатів трудилися,
Руки ці чорні —
Гнули залізо і мідь,
Та діти, ждучи їх, у сні заблудились:
Дрімоту кожнісінька війка таїть.
Руки жорстокі погойдують хистко —
Білявих, чорнявих своїх малюків, —
Немає ж на світі затишнішої колиски,
Постелі м'якшої, як руки батьків!
З дитячих садків, од бабусь уже сивих
Руки несуть надію свою — малят...
Тихше, машини!
Люди ідуть красиві,
І в них на долонях — сад!
Змовкніть, дерева й скрипливі крани,
Прислухайтеся до кроків, до молодого
ходи:
То люди гордо несуть свій ранок,
Щоб над землею світало завжди!

БОЛЯТЬ МЕНІ ДЕРЕВА

Болять мені дерева.
Земле, чуєш,
Як стовбури од відчаю гудуть!
І ти самотньо днюєш і ночуєш,
І вдовами в дорогу верби йдуть.
Тополі, мов покинуті дівчата,
І сосни з вічним смутком у косах...
І хочеться мені у ніч кричати,
І сковує вуста німотний жах.
Болять мені
І корені і крони,
Болих кора — з пониззя догори,
Болих мій дух, роздертий у просторі:
Там із дерев знущаються вітри...

МАТИ

...Достигло жито. Вийшла із серпом
І першу жменю радісно зажала,
І другу, й третю...

Жоден колосок
У тебе долу не встигав упасти,
Снопки в'язала рівні і важкі,
Усі — один в один, рясноколосі.

Нешвидко жала, та невдовзі — глянь,
Полукіпок стоїть серед городу
В кошлатій шапці, сам весь — золотий,
Як веселить він серце хлібороба!

А в сина щастя — мамі допомгти,
Надії справдити її несмілі,
Що вже діждалась помочі. Сини
Ростуть у хаті — любо подивитись!

●
Було, ночую сам у курені
І сторожую яблука достиглі,
Щоб часом відчайдушні хлопчак

Не обтрясли із тріском боровиці...
Та все ж десь перед досвітком засну
Сторожким сном — стук може
розбудити,—

І чую: по обніжку ти ідеш
І яблука збираєш у подолок.
Я крізь дрімоту солодко ловлю
В траві густій твої, матусе, кроки.
Ступаєш боса в прохолодь роси,
Курінь обходиш —

сина б не збудити! —

А потім листя вогко лопотить,
Як повертаєшся назад до хати...

●
За вікнами хурделиця кружля
І стугонить у дерев'яні стіни,
А ти сидиш на днищі і прядеш —
Тонку виводиш нитку, мов шовкову.

І, як вона, тоненьким голоском
Наспівуєш щось тихе, задушевне,
Дівоче, давнє...

Не забулось, ні,
І під терпке хурчання веретена
У пам'яті воно ізнов сплива,
Кружляє ковороткою, тривожить,
Бентежить душу, спогади зове
І ластівкою залітає в серце...

І ось — могила... Пам'ятник скупий —
Іржавий хрест поставила бабуся.
Травичка, зело. Ні куща бузку,
Ані калини, ні барвінку... Голо.

Лиш дерном обгороджений горбок
Та родичів могили скромні поруч.
Твій образ, мамо, в серці. Тут — нема.

Земля — земну красу твою забрала,
Зітерла риси, серцю дорогі,
І домовину важко придавила...
О крик розпуки, вирвися з грудей
І стогоном струсни П, жорстоку!..

ЩОСЬ НЕВИРАЗНЕ ЩЕ...

Щось невиразне ще
У почуттях,
Уява ще повтузиться неквапно,
Як віл у спеку...
Ще ні гострих ліній,
Ані рішучих зламів, що собою
Усе враз перевернуть...

Та вже розум
Для дива зріє: зачекай хвилину —
Найдовший строк для того, хто
чекає! —

І в груди увірветься вітер, буря!
Збентежить і зламає непокору
І змусить всю істоту зазвучати
У тон фантазії...

Я не ховаюсь,
Не прагну геть уникнути страждання
І мук солодких,

І святого крику
У першу мить народження.
Приносить
Воно з собою повинь почуттів,
І викінчених прагнень, і зоріння,
Що душу владні враз перекувати

На лад свій титанічно!

О красо,

Тебе узяв я в мозок і несу,

Хай гнеться спина в думки й ниють

ноги,

Хай підтинаються у слів

коліна —

Я вірю, що до серця донесу!

Втомлений каменотес
Тихо схилився до брили.
Піт на граніті блищить.

Сяго напаслися хмари
І ремигають громом...
Злива віспить пісок.

Встромив живця в розколну
І рукою раптом відчув,
Як струмує сік під корою.

В серпневу ніч дивлюся в небеса:
Одна за одною сковзають зорі.
То чом же сліз не меншас в душі!

У холоднім осіннім полі
Сиротою стерня сидить
І зіщулено плаче росою.

На черству черинь луки
День грозвий сердито
Висипав зерна дощу.

Необачно гілочку зламав
Весняного вечора з клена.
Сік бурулькою за ніч замерз. —

Кує зозуля перстень золотий
Своїм одвічно традиційним «ку-ку».
Прийди ж до мене у вінчальну ніч!

Яблуня, неначе наречена,
Розцвілася в дошвіта в саду.
Срібло сліз на білому убранні.

Напорошило свіжо уночі,
По стежці лісовій удень іду я —
Гуска снігу на сосні сидить.

На грядку вибіг полум'яний мак,
В росі зацвів, а в полудень осипавсь.
Коротке ти, життя, в палкого цвіту!

Річки твоїх ніжних рук
Впадають в мої обійми —
В дельту стрічань і розлук.

●

Над полем плаче кига,
І в сутінках вечірніх
Я чую серця крик.

Надгризла білка шапочку гриба.
Сліди зубів продовгувато-білі
Зворушують, як пустощі дощу.

срібний смуток

СРІБЛЯТЬСЯ КОТИКИ...

Срібляться котики
На верболозі,
І я, лишивши всі турботи дома,
Роботу найнегайнішу,
Іду
Туди, до річки,
Де у сяйві сонця,
В теплі ласкавім гріються вони —
Мої малята.
Ну, ідіть до мене!
Вас не понівечу, внесу до хати,
У кухлики поставлю на вікні,
І в затишку ви будете сидіти
Й купатись у промінні...
Буду я
Приходити натомленим з роботи
І припадати му і щиро, й ніжно
Веселими очима до пухнастих,
До сивих шубок ваших.
Як тоді
Радітиме душа — коли б ви знали!
І віднесу коханій:
— Ось дивись:
Так, як ці брості не схотіли спати

І ждять весни,
Так і моя любов
Чекать не хоче доброї погоди
В твоєму серці й зиму відганя,
Струмком тече, бруїтькується завзято
І почуттями щиро пломеніє,
Як перший цвіт...
І що тоді вона
Сказати зможе!

Слів таких немає,
Щоб ними зранити могла, убить
Кохання паросток!
Нехай тоді
Що хоче робить і що хоче каже —
Їй не сховатись од мого кохання,
Як не сховатись гілочці од сонця,
Од його пестоців...
Гілки мої!
Я вас беру по декілька з собою,
Як на світанні знов у кузню йду,
І грієте мене ви, й вас я грію —
Іде ж весна!
І першими гінцями
І вісниками першими її
З'явилися ви на скромнім верболозі.

ЧОВНЯРЕВА ПІСНЯ

Весла в руках стискаю —
Стрибни до мене у човен!
Кочети хочуть озватись —
Стрибни до мене у човен!
Дно зачекалося ніжок —
Стрибни до мене у човен!
Чемно і лавочка кличе —
Стрибни до мене у човен!
Серце ж у чарах кохання —
Стрибни до мене у човен!
— Не відчальною,—
Кричу я,—
Не відчальною
З відчаю!

ХОДІМО ПО ЧОРНОБРИВЦІ

Ходімо по чорнобривці —
Доцвітають на вгороді,
Ходімо по чорнобривці —
Ще їх морозом не вбило.
Ходімо по чорнобривці —
Ними коханих чарують.
Ходімо по чорнобривці —
Заснули вночі під росю,
Ходімо по чорнобривці —
Цілунками їх розбудим!

Я НЕ ЗНАВ ЗИМИ

Я не знав зими,
Прожив з весною
Дні усі, що засипав їх сніг:
То втішався пролісків красою,
То ліщини вабили рясні,
То сріблясте чудо верболозу,
То яскраву прозелень трави —
Все збирав, як щастя світлі сльози,
Щирим серцем трепетно ловив.
І як хизувалися морози,
Як хуртечі вили за вікном,
Я тобі за цвітом цвіт приносив —
Тож зима здалась коротким сном,
Ніби тільки снилось щось химерне,
Не лихе й не дике, все ж — чуже...
Той щасливий, хто і сніг оберне
В зелен-цвіт і в серці збереже!

Повінчала віхола
Із груднем
Молоду калину край села.
Щастя їхнє і зимове, й трудне:
Хоч би крапля красного тепла!
У фаті схилилася.
Коралі,
Наче кров, на холоді горять.
У полон вітри її забрали,
У заметах зиму їй стоять...

ЩЕ САД ПРОЗОРИЙ

Ще сад прозорий.
Вогкістю землі
І прілим листям пахнуть доли різко,
І десь курличуть в небі журавлі,
І в грудях серця все солодші стиски.
Вогонь пухнастий із верби ломлю
І дмухаю: чи згасне, чи не згасне!
І знов милуюсь цвітом
І люблю —
І все здається в мить оцю прекрасним.
А там, потойбіч,
Між німих дерев
Блукають двоє,
Узялись за руки,
І ніжний смуток у полон бере,
Як музики напівзабуті звуки...

ЦВІТ АЗАЛІЙ

Азалій цвіт
Мене ночами кликав
Пожежею оранжєвих суцвіть,—
То болота заходилися криком,
Мов запалить хотіли цілий світ.
Світилося, переливалось море
Вогненно-жовте в пітьмі голубій,
І забував я про печаль і горе
І падав ниць у золотий прибій.
І ждала ти на лісовій стежині
Мене — ще молодого лісника,
І ми були удвох одні-єдині,
І трепетно горнулася рука
До кучерів скуповджених і чорних,
І відсвіт цвіту на губах тремтів...
О, хто мене так палко ще пригорне,
Щоб я, мов цвіт азалій, золотів?

ДВІ ТРОЯНДИ

Дві троянди, що зірвав у сквері,
Росяні, стобагрянні, живі —
Наче прочинив у вічне двері,
Мов твій слід побачив на траві...
Дощ кропив їх у вечірню пору
І росою збризувала ніч...
Дві троянди, сядьмо поговорим
Про обірвану дорогу стріч.
Пари тут закохані мовчали —
Біля цвіту ціпило уста.
Дві троянди — арфи дві звучали,
Гімн любові стрімко наростав,
Обірвав я музику... Вслухаюсь...
Скапнуло з пелюсток дві сльози...

Бризніть кров'ю!

Знов я закохаюсь,
Увірвуся в епіцентр грози!

ТУГА

Тужить верба за березнем —
Долу віття впустила,
Тужить ріка за селезнем —
В плесо не б'ються крила.
Тужить земля за паростком —
Гостро пробив би груди,
Тужить дівча за парубком —
Разом повік не буде...

НА МИТЬ НАСТАЁТ ОСЯЯННЯ...

На мить настає осяяння, в пам'яті
знову зринає
Давно забуте, загублене, приспане
часом.
Зачовгане клопотами, роботою,
буденним — усім,
Що заважає нам залишатися самими
собою.
А потім — як спалах: перед очима з
усіма подробицями
Яскраво зринає, будить уяву, бентежить
серце...
Дощовий день, травень,
на побачення я спішу
І заздро позираю за паркан: бузок там
розцвівся.
І хочеться зламати хоч гілочку
скромну в росі
І коханій подарувати запашне
фіолетове гроно.
— Господаря немає, — каже байдужий
сусід, —
Якщо небагато
— зламайте!

І, нагнувши велику гілку з куща,
струшую дощ,

Крізь сорочку —
спину він холодить
градобоем,

І з веселим потріском одчахую
персидську весну

І несу...

Які були ми у ту пору юні,
Дівчино, ластівко моя весняна,
Як серце билось високо, чисто,
Як ніжно завмирало: то від кроків,
А то від голосу, що линув дзвінко
За тином, за воротами, городом,
Чи крізь сінешні двері його чути
Було, чи із світлиці — крізь вікно...

Віддавна знаю хату: її стіни,
Колись нові, соснові, потемніли,
Живиця з них у спеку проступає
І скапує прозорими сльозами
На призьбу, підмуровану високо,
На клечання розхилене жасмину
І гронистий улітку виноград.
Віконниці виразно зеленіли,
І рами біло фарбою обвиті,
Обведені,— здається, із берези
Берести хтось надер і мармурово
Віконні переплети обгорнув...

Причілком хата приязно дивилась
На вулицю, на сад, на перехожих,

Тюльпани і нарциси, іще — криват
Стовпці: ораюкові пелюстки
В них дугами згиналися донизу,
І цяточки чорніли на виду...

Невже навік усе те відіснилось!
Хатина й досі дивиться на мене,
Коли іду Садовою додому
І здалеку вітаюся із дядьком,
Що на шнурку

корову попід тином
Пасе з росою. Яблуні рясніють
Плодами...

Не садив я того саду,

І яблук не зривать мені довіку,
Хіба що в гості інколи запросять,
І господиня з льоху у приполі
Внесе ранет, і повійне гарячим,
Пахучим серпнем у мороз...

О доле,

Навіщо ти обох нас розлучила!
Адже і в школі вчилися ми разом,
І вечорами потім зустрічались
Під зорями коливними... колись...

У пам'яті зринає: у світлицю
Прийшов до тебе, у чарівну тишу,
У сховок голубливий твій, Галино,
Настояний дівочістю і снами,
І рушниками й хмелем перевитий,
І вишиванням гарним...

Та навпроти

Стояло фото на столі: зродились
Два юнаки, всміхавсь один відкрито,
А другий — ледь. Між пальцями

цигарки

Застигли біло...

Ворушив фіранки
Знадвору вітер, і, здавалось, хата
Кудись пливла, і голубі вітрила
Гойдалися, і стеля віддалялась,
Розсовувались кругойдучі стіни,
Хитнулася долівка...

Чи то, може,
Хитнувся я, сп'янівши од туги
Коси твоєї, що любистком пахла,
Ще — лепехою, м'ятою, барвінком
І чимсь таким, чому ніколи назви
Ми не знаходим...

— Ще дружити рано! —
Чомусь мені суворо ти сказала,
І зрозумів я сам — прийшов запізно:
В дівочім серці той, що з фото глянув
І гордо й переможно.

Як він, звідки
Знайшов сюди, в село моє, дорогу,
Що дівчину, найкращу у Левкові,
У необачних парубків одняв!!

Цвітуть і досі повіяки-гвоздики,
І айстри барвами веселки грають
У квітнику. А стріха ще старіша
Од віку стала... І не чути сміху
Дівочого — жіночого вже, певно! —
Лиш приїжджає з Воркути іноді

Вродлива і поважна молодиця,
Котру недавно, ще і скромну, й тиху,
Ласкаву, й боязку, немов мімоза,—
Галинкою-билинкою я звав...

Я ЖОЛУДІ СТЯСАВ

Я жолуді стрясав,
Ламав тобі із гіллям,
Я жолуді стрясав
На зоряне весілля.
Я жолуді стрясав,
Збирала ти в подолок,
Я жолуді стрясав,
А спогад серце коле...
    Не сіяли дубів,
    Посадок не садили,
    І день відголубів,
    Де гаєм ми ходили.
    Ой, день відголубів,
    Більш голубіть не буде,
    Не чути голубів —
    Любов пробила груди!

ГОЛОС

Твій ніжний голос
У жорстокий світ
Моїх терзань ввірвався знов неждано,
Мов запізнілий лист упав із віт
І зняв із пружних кам'яні кайдани.
Твій ніжний голос...

Я вже не чекав
Такої щедрості, стогнав з розпуки.
Майнув перед очима твій рукав,
І лебедині білосяйні руки
Відчув я на плечі...

Бува пора,
Коли нічого вже не ждеш од світу:
Ні радощів
ні щастя,

ні добра,
Ні приязні, ні юного привіту.
І раптом — спалах!

Знов віолончель
Вплела звучання у розкати грому,
І дослухаю музику очей,
І молодим вертаюся додому —
До голосу,
до співу,
до весни,

Загублених, здавалося, навіки.
І, цвітом захарашений рясним,
Цілющі знову я знаходжу ліки.
За визволення од страшних образ
І за душевне зцілення — спасибі!
За той вогонь, що в серці не погас,—
Гублюся в ньому, як зерно у хлібі,
Гублюся, і знаходжуся.

І сходжу

Для тебе сонцем, і зову в свій день,
А ти мені, молю, одне народжуй:
Високий світ осяяних пісень!

полуниці

В полумиску полуниці,
Наче вуста червоні.
В полумиску полуниці —
Стиглі зорі в долоні.
В полумиску полуниці,
Губи — палкі коралі.
В полумиску полуниці —
В грудях — пісень хорали.
В полумиску полуниці,
Кажеш:

— Ножем не нахромлюй!
В полумиску полуниці,—
Серце обіллється кров'ю...

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ

Ось-ось твій день народження—чи можу
його забути!
І крізь хуртовину за річку спішу я,
наче лечу,
До знайомого агронома по квіти.
...Теплиці ще порожні. Збоку парує
привезений гній,
Дівчата замерзлу землю носять у теплі
оселі,
І яблуні уздовж скляної вулиці
сумовито шумлять,
Чекаючи розвою — свого травневого
свята.
А там, у крайній теплиці, за спітнілим
склом,
За шибками, з борозенками срібних
сліз чи крапель,—
Зимове диво: гвоздики сизо і густо
ростуть,
Попідв'язувані їх кволі стебла до синьої
стелі.
І то тут, то там крізь шпагатовий білий
дощ
Зориво спалахують зорі землі червоні,

Заховані в пазуху
[досі у вухах відлунює тріск,
Що чувся, як дівчина
стебла тонкі зривала,
І пересихали од хвилювання вуста]
крізь місто несу,
Кваплюся милій полум'я цвіту
з коханням віддати.
А приніс — ошелешила:
— Як же весну я візьму,
Що я скажу, хто мені дома повірить!
І вичахла радість,
і знову присипав сніг
Моє серце — зів'ялу гвоздику...

ПРИБІЙ

— Ма-рія, Ма-рія! — гримить прибій,
Промовля мені море:

— Ма-рія!

І в далечині, як день, голубій
Губиться зір мій і мрія.

— Ма-рія, Ма-рія! — хлюпа весло,
І хвилі шалені — у човен.

Чого аж сюди мене занесло!
Єдиною ж дух мій повен.

І дух, і тіло, і серце, й душа,
І кожна думка, і слово,

Єдину у світі шукать вируша
Вітрило палкої любові.

— Ма-рія, Ма-рія! — гривастий вал
Кинув свій стогін під ноги...

Який ти близький мені, моря шал:
І я не знаходжу дороги...

ТИ ПОЧУЖАЛАСЬ...

Ти почужалась, мов ніколи
Ми не стрічалися в житті,
І зір холодний душу коле...
О гори відчаю круті!
Я подолати вас не зможу,
На перевали не зійду.
Навіщо ж душу я тривожу!
...Обмерзли яблуні в саду.
Ніхто пелюстки не пониже,
У чашечки їх не збере...
І горя завивання хиже
Хитає полум'я дерев.
Вони в очах стоять півколом,
Розчахнуті і золоті...
Ти почужалась, мов ніколи
Ми не стрічалися в житті.

КАННИ

Не кани у руках —
Вулкани вибухають...
Ой лину я в думках
До тебе, бо кохаю.

Не кани у вогні —
Душа моя палає.
Віддай любов мені —
Я іншої не маю!

Не кани — капле кров
У мене по руках...
Любов я поборов,
Убив, мов кат, лукаво.

Тепер хоча в думках
Рятунку я шукаю...
Не кани у руках —
То серце болем крас...

Блукав туман за лісовим озерцем
І на ніч, певно, вже вкладався спати,
І крижень десь у сутінках озвався —
Стрілою над верхів'ям пролетів.

Червоними трояндами там хмари
На заході, й снувалася дорога,
Мов полотно, химерно, півпрозоро
Крізь чорний дощ — архіпелаги вій.

А стежку все ж відшукувало серце
І на корчах крутих не спотикалось,
Ти Мавкою лісами тими йшла.

Десь гримав грім. І голубі копита
Пругкого вітру били дужо в груди,
І в срібну сурму кликала зоря.

Видзьобувала проліски з корінням,
Неначе знала, що прийшла востаннє,
І в плетеній лозинній корзинці
Вони принишло й боязко сиділи.

Дивилась ти довірливо і чисто,
Вразливо позирала в мої очі,
І навіть краплетінь не закрадалась
У серце незрадливе й ніжно-любне...

А потім був цілунок — ой, несмілий
І трепетний, як пролісок на вітрі,
І пахли коси колосом густим.

І степом жнив'яним пашіли губи,
І серце захлиналися од млості,
І синій світ у зорі зацвітав...

БІЛІ СОНЕТИ

ПОЛІСЬКИЙ ТРИПТИХ

I

На камені — «Купальня Ольги»,
кажуть —
Стою з тобою, а внизу плюскоче
Ліниво Уж, приборканий у спеку,
Загрузлий між округлих валунів.

А білостінний Коростень на скелях
Підвів чоло закурене — то «Кузня
Жовтнева» грає молотами дужо —
Кус метал і сплавлює серця.

«Купальня Ольги»... Ти моя княгиня!
Я косам і розтріпанім, і диким
Древлянином вклоняюсь... і люблю.

Гроза надходить, мов орда Батия,
Бере в облогу небо — вже за валом,
Я чую, битва з ханом почалась...

II

Собором давнім виринає Овруч
Із сутінок вечірніх. Бідні бані
Свинцеве сяйво тихо й вогко цідять,
І сонце засинає на горбах.

З тобою йду вклонитися Олегу —
Могилі древній, а в душі — високе
Щось вироста... Сміються білі руки,
Аж юний трепет ними пробіга.

Де Норині прорите сизе русло,
І стелищами визолотив серпень
Луги заплавні,— там твоя дорога.

У княжий терем принесуть древляни
Данину давню, лиш тебе дарами
Не зможу ні розважить, ні вернуть.

III

До Уборті прийдуть нічні тумани
На водопій, мов коні безутомні,
І довго будуть бити копитами
У чорні груди матері-землі.

Побачу там, коли зйду на кручу,
Олевськ одвічний. Слухатиму казку,
Що нашепоче листя золотаве,—
Осінню казку втомлених садів.

І ти зійдеш на берег — будеш прати
У плесі хмари, їх розвісить вітер
На вербах — їхній добрий побратим.

І два човни відчплять з того краю:
В одному попливе моя надія,
А в другому — гірка твоя любов...

Лілея ти без лінії одної,
Її лиха рука неквапно стерла,
Проклала хижу борозну у полі,
Що медоцвітом, цнотою цвіло.

Лілея ти, і трепетом повита,
Як макова пелюстка на світанні:
Вночі розквітла, а зі сходом сонця
Судилось їй опастися дню до ніг...

Та бережу тебе в своєму серці
Прозоро-чисту, як роси краплину,
Милуюся, і ніжу, і живу.

Та як згублю я очі — ті свічада,
Що задивлялися у них озера,—
Настане для душі одвічна ніч...

І чебрецю насиплю я у коси,
Розрив-травою в груди настріляю,
І голубом наллю я туркотіння
В дівочу душу — мій зелений гай.

А ти мені зозулею кувати
Літа ще довго будеш... У їх чарах,
У чудуванні з мудрості природи
Я перебуду зиму і грозу.

Піску сипнула в очі — я промію,
І мою душу трунком напоїла,
В ній поселила вічне каяття...

Та чорнобривці — квітнуть на городі!
Так і чуттям горіти до морозів,
Аж поки сонце в серці не зійде.

СОН-ТРАВА

Вже сон-трава у сосняку заснула...
То чом любов не прагне забуття,
А плаче немовлям і дотикає
Гірким і нерозрадним сумом-болею!

Уже й узлісся те не відшукати,
Де нахилилась ти над синім цвітом,
Над вогником — розцвілою зорею,
Що уночі згубили небеса.

І глиця осипається додолу,
І вись роняє журавлині крики,
Розпачливо й осики затремтіли...

Прокинься, моя квітко синьоока!
Ти довго-довго у діброві спала —
Моя любов тебе збудити має.

КРИНИЧКУ НЕ ЗАБУДЬ

Криничку не забудь! У ній же чари:
Весна туди насипала любистку,
Настояла на вільховім корінні,
На всіх зіллях і квітах лісових.

Блакить зирнула ясно із свічада
І вмість застигла клаптиками неба
Під віями чужими — не твоїми:
Твої, я знаю, тихо вдома сплять...

І лавочка, що в топкий торф загрузла,
Сумує досі, журиться за нами,
І ясен з-під руки нас виглядає.

Забудь усе, знайди мою стежину,
Бо заросте ж і серце полянами,
Як не розхлюпать з крові гіркоту.

ЧОВНИКИ

Два човники — вузькі твої долоні —
У хвилях мого чуба пропливали,
Зчиняли веслами там білу бурю,
Аж іскри перебризкували в синь.

У човниках тонкі гребці — то пальці,
І солодко у грудях серце билось,
Як доторкалась ти до брів кошлатих,
До вій моїх — заснулих ноченят...

Тепер ті човники кудись прибило —
До берегів чужих, і я не можу
У світі відшукати їхній слід.

Верніться, човенята і весельця!
Валів крутих і чайок я чекаю,
Щоб разом із тобою шторм
зустріть!

П'ять літ любові, континенти смутку,
І траси віри, й розстріли світанків,
Іще й зневір западини й провалля...
Хто може степ кохання нам вернуть!

По ньому орди відчаю пробігли,
Як печеніги чи монгольське військо,
І столочили — вибили до крику
Землі, до стогону її — усе живе...

Чи можна за годину все забути,
За день один усі загоїть рани,
З раба — себе володарем зробити!

Ой не втішайся, мила, передчасно,
Бо є такі удари — до могили
Не можна ні простити їх, ні забути.

Затисну руки твої, мов бліді лілеї,
Що п'ятьма пелюстками розхиляються
миттю,
І сміх золотий бризкає на долоні,
І ніжністю в кожній кровинці спалахує.

Тими розрядами просвічений наскрізь,
Стоятиму перед тобою, мов сине
дерево,
Застигле над чистою водою вічності,
Й чекатиму, зоре, поки проклюнеться
ранок.

Прокинись і ти, перебіжи по жилах
Бентежним струмом і не лиши
байдужим:
На лінії небокряю є ще тоненька
смужка.

Хочу проскочить крізь неї, тебе
відкрити —
Лілею на переливчастім перламутрі —
І серцем черпнути твоєї пісенної крові.

Збудую храм високий із любові,
І поселю тебе у тому храмі,
І поклонятись буду, мов богині,
Не місяці, не роки — цілий вік.

Бо нетривало в божество не вірять:
Або руйнують капище прадавнє,
Або возводять до небес колони
І дзвонами вславляють схід зорі.

Безвірні у красу твою повірять,
І мирри дим курітиме жертовно,
І зцілення шукатимуть каліки...

Богине духу! Володарко серця!
Із музики тобі мурую стіни,
Ім'я твоє вславляю на землі!

Не задивляйся на цигана-вродливця
І не бери у серце чорні вуса,
Очей жахайся, як вогонь, жагучих,
Сама ніколи більше тут не йди!

Ладнає він коневі срібну зброю,
Всміхається до сонця білозубо
І, збивши набакир кошлату шапку,
Готовий звабити смаглявим бісом.

Ой ладен обснувать любов'ю — знаю,
І віями заповнить густими.
Бровасто увірватись в ніжну душу.

І вік я проклинатиму, кохана,
Як із тобою необачно втрапив
На стежку, що до табору вела.

Співають пальці, як торкають руки
Мене — ще молодого бедуїна,
І нігті порцеляново-прозорі
Потріскують, як на бутонах луски.

От-от розкритись мають дивоцвіти
В оазі серця...

Не будуй же місто
В пісках пустелі, бо засиплють душу,
І зникне й слід країни золотої.

До мелодійних рук я дослухаюсь
І, доторки вловивши нетривалі,
Лечу шаленим вихором — щасливий.

На обрії здійсмають шапки гори,
І видиво — твій профіль із туману
Веде мене в столицю літ — любов!

В твою світлицю залітає вітер
І листя тобі носить оберемком,
Завіює із клена на віконце
І крізь квартирку — ширше відчини.

Згадай: до хати березень заходив
І ніс у рукаві несмілі квіти,
На підвіконня клав, спідлоба зиркав
І, взявши шапку, мовчки геть ішов...

Не ждала ти ні березня, ні квітня,
А подружила з липнем... Рясно зливи
Оплакували втрату день за днем.

Та навіть затяжні дощі осінні
Не зможуть змити ні твою провину,
Ані мою роз'ятрену печаль...

Не я будитиму у мерзлих долах
І сон-траву, і проліски несмілі,
Не я блукатиму у дні весняні
По гаю, по галявинах кохання.

Не я навію усмішок і цвіту —
Цілуноків на уста.

Хтось, певно, інший,
А все ж мене у буднях не забудеш,
І за тобою йтиму я повсюди.

І зацвітатиме, мов ряст у квітні,
У серці почуття палке, несите,
Щоб визирило небо із землі.

Воно в озерах чистих відіб'ється —
В очах твоїх і щиро в душу гляне,
Як неймовірна мрія юних літ.

ТИ ВИШИВАЄШ МИЛОМУ...

Ти вишиваєш милому сорочку,
А голка гостро колеться: на вістря
Наперсток не настромиш, бо сміються
Услід червоні, як бусляток ніжки,

На те шиття печально гляне вечір,
І чорну нитку ніч затягне. Виший
Пелюстки нею — то моє кохання,
Що зуглилося у вогні страшному.

Хай носить вишиванку з мого смутку,
Хай тисне комір юнакову шию —
Так обнімала ти мене, кохана!

Печаль мою з клубка не розсотаєш,
З мотків не виплутаєш мого болю —
Моя сорочка вишита... журбою...

Іще до річки Лісової в гості
Піду самотнім... Там, над берегами,
Берізки вгору піднімають крони,
Немов штандарти осені багряні.

І скапуча роса холодна з листя,
З гілок, із бруньок, мов солоні сльози.
Так і душа моя самотньо плаче
І не знаходить на землі спокою.

А річка в'ється, жебонить прозоро
І перескакує на перекатах,
Мов кличе не спинятися їй на хвилю.

І я спішу за перебулим літом,
А листя заміта мою дорогу,
Щоб не змогла ти їй сліду віднайти.

Чужа! Чужа! Які холодні руки,
Які байдужі очі — в них ні блиску,
Ні щастя, ні тепла, ні іскор сміху,
Лиш березнева холоднеча віт.

Себе в очах побачить хочу — де там!
В зіницях розбивається мій образ
І губиться... Натомість проступає
Другий, неначе Командора профіль.

І я біжу з очей твоїх — жахаюсь,
І не ловлю ні губ, ні обіймів:
Їх не вернути силою в любов.

Десь по нощах розбіглись табунами,
Переїржали божевільно й дико,
Іржаве пучо впало на путі...

Левині пащі в сквері я зриваю,
Беру з-під снігу — захотів засипать
Їх листопад не листям золотавим,
А втомою холодною зими.

Левині пащі відтають поволі,
Тепло в долонях ворухнулось кволо,
Й зарожевіли враз пелюстки свіжо —
Хоч зараз очі дівчини чаруй!

Рятую і петунію: безкровно
Горять пелюстки, хочеться їм сонця,
І я до серця ніжно їх тулю.

Од цвіту розвидняється у хаті,
Десть у кутки рзсовуються тіні...
Тобі одній останній літа цвіт!

Біжать мої коні загнuzдані,
срібнокопиті,
Біжать навперейми вітру літо вернути.
Сісти б у сідло, і шпорами
вдарити в боки,
І стати сонячним вершником у вересні!

Гайнути б на вороних і тебе
зустріти,
Викрасти з чужого міста, з рук його
згубних
І дес у пустелі оазу знайти зелену,
І вогнище під зорями розпалити...

Гривасті огирі — чути їх кличне
іржання —
Дзвонять підковами, гризуть
нетерпляче вуздечки:
Певно, заждались викраденої царівни.

А табуни гаїв вогненної масті
Мчать під нагайками дощів
і клекочуть,
Гнівом вершника-вітру гнані у безвість.

ЧОВНИ

Човни затоплені заснули коло берега,
Вуздечки чорні, з'їдені іржею,
Ще бережуть пожежні спогадання —
Їх руки гнали: швидше, швидше,
швидше!

І цеп гарчав, зриваючись із прив'язі,
А веслярі веселі, нетерплячі
Пливали супроти бистрини і вітру:
На кожного кохана десь чекала.

Човни загрузли в мул ріки старої.
Лиш навесні, як завирють води,
Оновлення настане у природі.

Чи ми свій човен вернемо, кохана,
І, засмоливши тріщини гарячі,
В нову зорю обоє попливем!

Чом не пішла ти зі мною до лісу —
З весною, із літом, з осінню голубою,
З мріями, піснюю, з усміхом, щабетом,
З прощатись, з кленом.

З річкою знаною, з річкою Лісовою!
Я покажу тобі, де будеш квіти рвати,
В стужу копать,
щоб розцвіли на віконці
Проліски сині, і сон-трава, і рясти,
І верболіз пухнастий серед зими
ламати.

Чом не пішла допити останні цілунки,
Останні обійми, останні докори
сказати —
Адже й за ними я буду скучати
далеко.

Осінь самотня... Ні — це душа в самотині,
Тому так сумно, так непривітно в природі,
І зацвітає мій жаль тереном на кущах.

НАМИСТО

Даруєш чорнявому біле намисто,
Дивлюсь я равниво у карії очі,
На руки білі твої дивлюся,
Що жартома рознизують низку.

Можеш намисто геть рознизати,
Роздарувати усім зустрічним,
А де мені чорне намисто смутку
В світі подіти — хто його візьме!

Чортом дивлюся на твої жарти,
Чорно душа закипас гнівом —
Нащо білявій стільки знущання!

Чуб у хлопця чорніший ночі,
Очі твої голубіші од неба,
А відчай мій од леза гостріший...

КОЛИСКОВА

Знайшла тебе на лісовій стежині,
А дні мої — полинні та ожинні.

Знайшла тебе в гаю, біля кринички,
Умила в ній твоє, мій сину, личко.

Знайшла тебе під ясном у лісі,
Щоб виріс ти, мов ясен, вгору звівся.

Знайшла тебе у пролісках і рясті,
Щоб мав ти, сину, ясну долю й щастя.

Знайшла тебе, а душу загубила:
Нема того, що вірно я любила...

СРІБНИЙ СВІТАНОК РОСЯНИЙ

Скоро срібний світанок
Стукне в заснулі віконниці,
Впустить у хату сонце
Й залишиться за стіною...

Срібний світанок росяний.

Вкине він крізь кватирку
І солов'їв щебетання,
Й «ку-ку» дзвінке зозулине,
І метушню гороб'ячу.

Срібний світанок росяний.

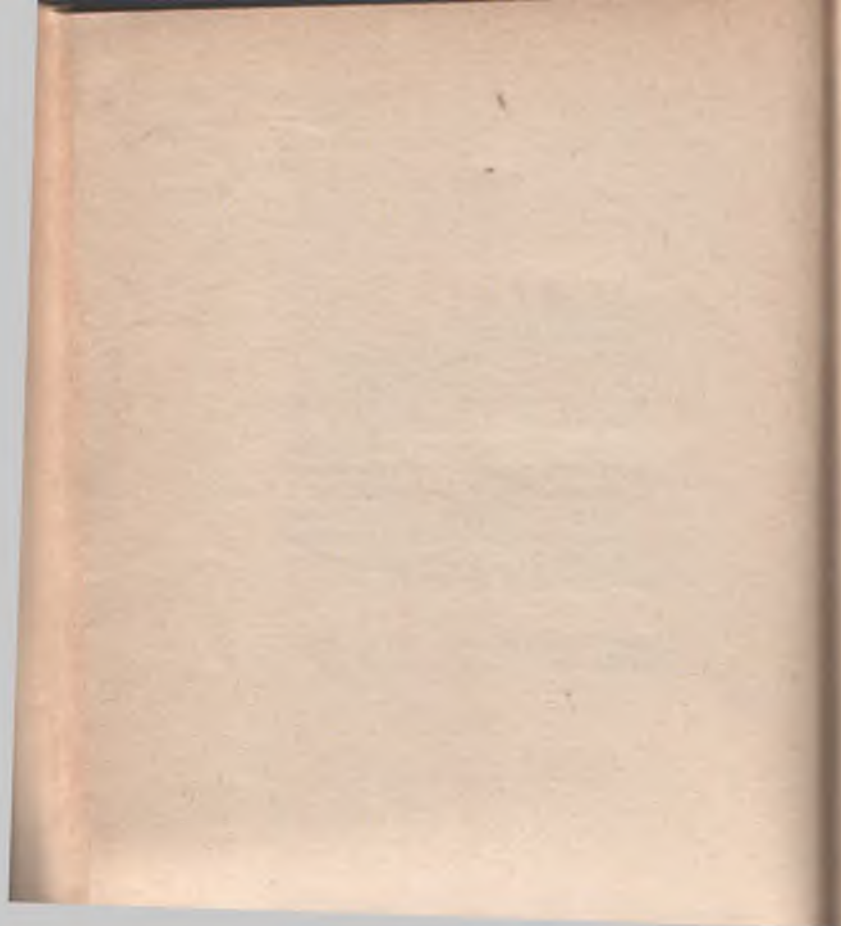
Вдарить годинник дзвіниці
І голубінь розбудить,
А череда на вулиці
Голодом трав замукає...

Вийдеш корову гнати
На пасушине «вигоньте!».
І соромливо дійниця
До ніг твоїх буде тулиться
В срібний світанок росяний...

ЧЕКАННЯ

Я чекав...
Я так чекав тебе,
Як світанку дождиас небо,
І палання безу голубе
В безум поривало, десь у темінь.
Я чекав,
Вслухався в тишу, в цвіт,
В солов'їне чисте щебетання,
У зарощений забродив світ
І питаю не вперше, не востаннє
В зір,
У трав,
У місяця,
В кущів:
— Чом немає,
Чом не вийшла мила!!
І дивився жадібно вночі
На вогні далекі, що не гріли...
Я чекав,
Я мучивсь,
Я звучав
Кожним нервом — рваною струною —
І нечутним криком в ніч кричав:
— Де ти! Озовись! Що хоч зі мною

Ти роби: клени, знущайся, муч —
Тишу лиш поруш звучанням кроків,
Щоб не ринув стрімголов із круч,
Щоб не загубив себе жорстоко...
Що мені роки, усі літа,
Що століття і мільйоноліття,
Як багряно обрій розцвіта,
А в душі — чуттів побите віття...
І сумують верби в самоті,
І кущі вільшини дідькуваті...
Я прийшов уперше у житті
І не був на зоряному святі.
Повертався вранці босоніж,
А трава колюча, наче цвяхи,
А роса холодна ніби ніж,
І душа зіщулилась од жаху.
І прокрався біль у груди,
Лід
Вперше кров скрижинив...
Тож відтоді
Залишився в долі білий слід,
Як осінній іній у природі.

ЗМІСТ

5 Яблуневе натхнення
Дмитро Павличко

СИНІ ОЧІ ВЕСНИ

- 17 Перша борозна
- 19 Весна!
- 21 Березняки
- 23 Перемовляються стріхи
- 24 Я люблю...
- 25 Струмок
- 27 Пролісок
- 28 Сівачеві
- 30 Дорога до серця скелі
- 31 Руки каменотеса
- 33 Музика
- 34 Поезія... Тонкі пелюстки слів
- 35 Бджоляно
- 37 Коваль
- 40 Ти, весняна робото...
- 42 Ви чуєте?
- 43 Ішов зі станції
- 45 Там, на кручі...
- 47 Мій сад
- 49 Тетерів
- 51 Іще гостює літо
- 53 Лісовий заспів

Ти — в родинному будинку, а я стою
На роздоріжжі шляхів і не можу,
Не смію навіть до вікон твоїх підійти
І поздоровити скупом...
Тільки й усього, що пролісків з лісу
приніс,
Зав'язаних туго вузликами бутонів,
І в грудні
на підвіконні вони розцвілись —
Бліді відбитки весняного неба...
І через чужі руки тобі передаю
Несмілий усміх наших загублених весен,
Без жодного слова привіту. Квіти —
єдиний привіт,
Єдиний пароль любові.
Коли не почувеш промовлених цвітом
слів,
То й крику душі не почувеш...

Палю твої листи
І довго в попіл
Вдивляюся — дочитую востаннє,
І кожен спалах залишає опік
На серці — ледве стримую ридання.
Папір згоряє, а слова уперті
Звучать і б'ють, як молота удари:
Не хочуть марно і сумирно вмерти
І сліплять зір, мов блискавиці з хмари.
Дожеврює іскристим візерунком
Хапливе тління на листку хисткому,
І дотикає душу бодем-трунком,
Як незабутній спомин...

- 180 II Собором давнім виринає Овруч
181 III До Уборті прийдуть нічні
тумани
182 Блукав туман за лісовим озерцем
183 Проліски
184 Сон-трава
185 Криничку не забудь!
186 Лілея ти без лінії одної
187 І чебрецю насиплю я у коси
188 Затисну руки твої, мов бліді лілеї
189 Збудую храм високий із любові
190 Човники
191 П'ять літ любові, континенти смутку
192 В твою світлицю залітає вітер
193 Не я будитиму у мерзлих долах
194 Не задивляйся на цигана-вродливця
195 Співають пальці, як торкають руки
196 Чужа! Чужа! Які холодні руки
197 Левині пащі в сквері я зриваю
198 Ти вишиваєш милому
199 Іще до річки лісової в гості
200 Чом не пішла ти зі мною до лісу —
прощатись
201 Намисто
202 Біжать мої коні загнuzдані,
срібнокопиті
203 Човни
204 Чекання
205 Колискова
207 Срібний світанок росяний
208 Ти — в родильнім будинку, а я стою
209 Палю твої листи

- 54 Полісся
56 Дуб
58 Росяне світання
60 Гроза
61 Слово до ночі
63 Фантазія зимового саду
66 Дорога провесни
67 Любить весна
68 Може, ти забудеш скоро стрічі
69 Чого ви...
70 Вінчайте щастям!

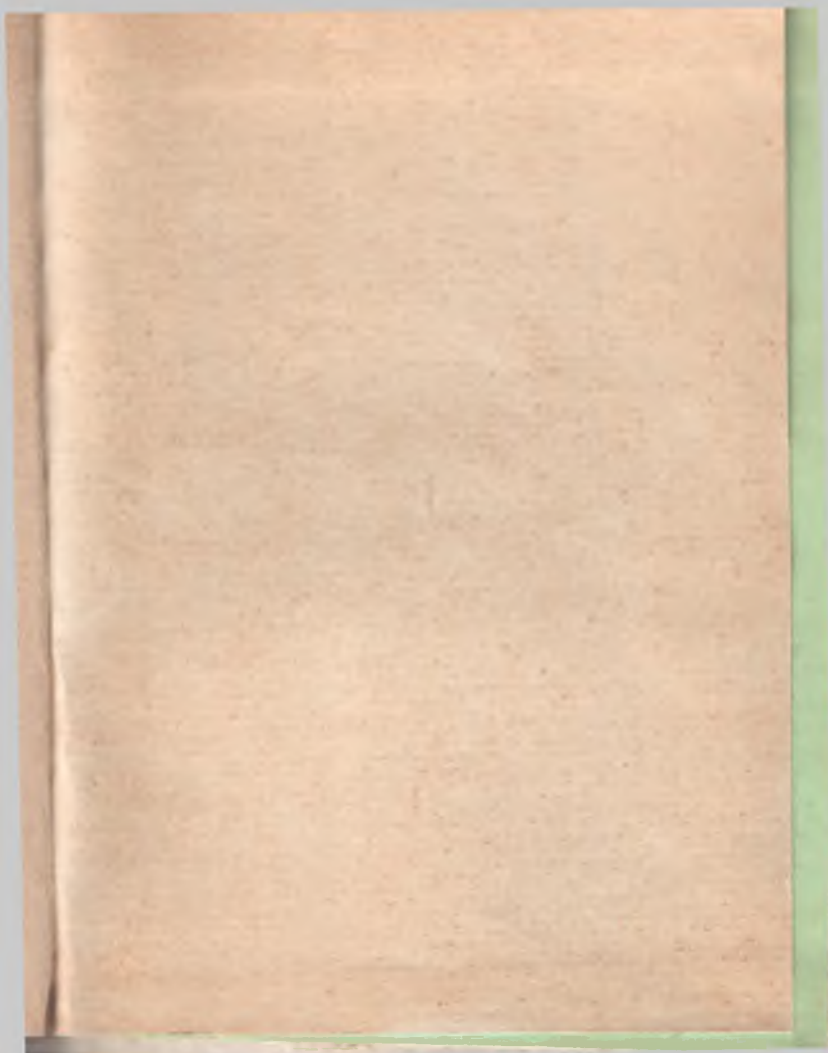
ВИСОКЕ ЛІТО

- 75 Яблунова ніч
76 Зажнив'я
78 Весняний день
80 Чим красен вік
82 Туга за небом
З циклу «Голоси речей»
83 Голос відер
84 Голос антен
85 Голос пожежних машин
86 Голос вдовиної хати
87 Батькові
89 Матері
91 Окупаційний триптих
95 Верталися з біженців
97 Полонянки
98 Жінка ішла по воду
99 Вірність
100 Спогад
102 Чотири верби

- 103 Балада трьох воронів
104 Зойкнула за вокзалом
106 Засів землі
107 Колос
108 Зерно
109 Король поля
111 Коса дзвеніла приязно
112 Зелений репортаж
114 Пора весіль
116 Квітень
117 Перший промінь
118 Осіння соната
120 В картуз мені насипав дуб із гілля
121 Замерзла зірка
122 Приморозки цвіт розстрілюють
123 Сон землі
124 Вечірній обрій
125 Я знаю досвітки
127 Рев оленів
128 Груша
129 Втрата
130 Вербі
131 Зимові солов'ї
132 Руки батьків, що несуть заснулих
дітей
133 Болять мені дерева
134 Мати
137 Щось невиразне ще
139 Втомлений каменотес
140 Сито напаслися хмари
141 Встромив живця в розколину
142 В серпневу ніч дивлюся в небеса
143 У холоднім осіннім полі
144 На черству черинь луки

КЛИМЕНКО МИХАИЛ ДАНИЛОВИЧ.
СТИХИ. (На українском языке). Редактор П. П. Засенко, художнє оформлення М. Л. Пікалова, художній редактор Р. Ф. Ліпатова, технічний редактор Н. К. Личак, коректор А. П. Чепурна. Здано на виробництво 30/XII — 1968 р. Підписано до друку 7/IV — 1969 р. Формат 60×90¹/₃₂. Фіз. друк. арк. 6,75. Умовн. друк. арк. 6,75. БФ 06559. Обл.-внд. арк. 5,38. Тираж 4000. Зам. № 01498. Ціна 71 коп. Папір друк. № 1. Видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь», Київ, Пушкінська, 28. Київська книжкова фабрика № 1 Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР, вул. Довженка, 5.

M. HALLINGBRO

